

ΧΡΟΝ
ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ
(1920)

ΠΩΣ ΝΑ ΜΑΘΩΜΕ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ
Σ' ΟΣΟΥΣ ΔΕΝ ΞΕΡΟΥΝ

ΚΩΣΤΑ Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗ

ΑΘΗΝΑΙ

1955

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ
(1920)

Αριθ. 1

ΠΩΣ ΝΑ ΜΑΘΩΜΕ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ
Σ' ΟΣΟΥΣ ΔΕΝ ΞΕΡΟΥΝ

ΚΩΣΤΑ Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗ

ΑΘΗΝΑΙ

1955

ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ
ΑΝ ΤΟΥ

ταξύ «μι-
βασίλειας

Η ΚΕΦΑΛΗ

υ. 'Ιδιαίτε-
τες βασιλεύς
γλώσσα του
ον από το
δικαίως κα-
οι της 'Ελ-
υπερήφανοι
υ δέν έπαινα
ρα του από
γκατεστάθη
διά την κε-
βασιλεύς
τους και με
ω την γλώσ
και της «με
σαν εις την
ρος της πό
Βασιλείαν»,
ς τους κα-
άκριτως τί
ο πρόσωπόν
ισκετο τότε
ρικής Γεφύ-
ά δυο μέρη
θετικής πό-
ος. Το 1839
έκ νέου τα
νοικιών της
ία πύλη κα-
του βασιλέ-
ρίσις την ι-
υ, όμως, της
θέλησαν να
την μετεφε-
διστήμω ι-
πόλεως των
η εξοκολου-
ρα του.

... πνευματικός ορισμός...

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΜΙΑ ΩΡΑΙΑ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ

ΤΟΥ Κ. Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ

Στην κίνηση που άρχισε να γίνεται τώρα τελευ-
ταία για να λείψη ο αναλφabethισμός από τη χώρα
μας, ένα λαμπρό σωματείο, ο «Σύνδεσμος για τα
δικαιώματα της γυναίκας», δείχνει το σωστό δρό-
μο. Το επίσημο Κράτος που έπρεπε να πάρη το
θέμα σοβαρά στα χέρια του και να επιστρατεύση
όλες τις δυνάμεις του για να το φέρη γρήγορα σε
καλό τέλος, γιατί είναι ζήτημα όχι μόνο κοινωνικής
προκοπής αλλά και εθνικής φιλοτιμίας να μην ύ-
πάρχουν αναλφάβητοι στην Ελλάδα, ένόμισε πως
έκανε με το παραπάνω το χρέος του, όταν πέρασε
από τη Βουλή ένα νεμοβέτημα που δημιουργεί πολ-
λυτελείς επιτροπές, ιδρύει σχολεία αναλφάβητων
...στα χαρτιά και επιβάλλει κυρώσεις σε όσους δυσ-
τροπήσουν να μάθουν γράμματα από δασκάλους που
ούτε πληρώνονται για να διδάξουν, ούτε οδηγούνται
ή βοηθούνται για να εκτελέσουν αυτή την ιδιόρρυθμη
μορφωτική εργασία. Ο «Σύνδεσμος για τα δικαιώ-
ματα της γυναίκας», που διευθύνεται από κυρίες
γεμάτες ένθουσιασμό αλλά και προικισμένες με
πνεύμα πρακτικό, μελέτησε το πρόβλημα από την
ειδική πλευρά που σχετίζεται με το δικό του πρό-
γραμμα (το πως δηλαδή η Έλληνίδα που πολιτικά
έξισώθηκε με τον άνδρα, θα κατορθώσει να γίνη
άξια των δικαιωμάτων που απέκτησε και να παίξη
άποτελεσματικά τον ύψηλό κοινωνικό της ρόλο στη
χώρα μας) και αποφάσισε να βοηθήση στη λύση του
με τρόπο πρακτικό, στερεό και δέδαιο. 'Ακριβή στα-
τιστικά στοιχεία μάς λείπουν, όπως ούποτε όμως οι
αγράμματες γυναίκες θα είναι πολύ περισσότερες
από τους αναλφάβητους άνδρες στον τόπο μας. Πώς
είναι δυνατόν να μάθουν γράμματα σε προχωρημέ-
νη ηλικία και με τις τόσες δουλειές και έγνοιες
που έχει φορτώσει στην αδύνατη ράχη της η έλλη-
νική οικογένεια; 'Ιδού το πρόβλημα.

Λύση του (όπως λύση των περισσότερων έλλη-
νικών προβλημάτων σήμερα) είναι να γίνη συνείδη-
ση ή σοβαρότητά του, ν' ανάψη ο ένθουσιασμός στο
μεγάλο πλήθος και να στρατολογηθούν έθελοντικές
δυνάμεις, πρόθυμες να βοηθήσουν το συνάνθρωπο
για ν' αποκτήση πνευματική επικοινωνία με το κοι-

Βήμα 10/3/55

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΩΣ ΝΑ ΜΑΘΩΜΕ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ
Σ' ΟΣΟΥΣ ΔΕΝ ΞΕΡΟΥΝ

...αποδοτικώς, έπικουριών, λεπτομερέστερον χωρογράφος της Γης. Είς την ανάκλησιν ευνατιστάς διαπλανητήριον. Ο εκπαιδευτικός προδύκαιοι ή επίτροποι δέν πώρον πρόκειται να στοιβαδωτόρος αυτός, πιστεύει, ας, εις τό απαιτηθησόμενον τών θά είναι μεγάλο. Οι έμνημονι έπαλογοίουν ότι μια φάσμα βιοκέντρον δύο ή τριών θά ήτο δυνατόν να εξαλειφώσασιν 300 χιλιομέτρων της Γης μέ ταχυ-υπερκότρων κατα δεύτερον αι κενότι να περιφύραται η Γη μέ τήν ίδιον ταχύτητα, ότι το Έθνικόν Έργικόν Έθνος ούτε σπέρει, ούτε και απέδεχθη την...

ΗΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ

...ών ένωταγραφίσθησαν, με-... επί της Άγκυρας. Έξ υπηρουλόυ και Ποποβίτς

...νισού και τών παραγωγισμών τών Έλλήνων, ούτε να δεικνύη την άπροκαλύπτον έννοιαν προς άλλα στοιχεία και προσπαθεί να παρέμβάλη διαφόρους ψευδολογείας μέ τήν ένδοξον ακήνη και σκοτεινήν επανέληθ δρωμετέρα εις τό σκέυ διά της ενδύς ως ει παραστάσεις της τό επίτροποι. Διά τών λόγων αυτών άποδοθη εις τήν άναγνωρίσιν της άόχνης της αυτοδιαθέσεως που θά έλάσιν ενάμας Έλληνοπολιτοισιν της Κυπριακής διοικήσεως.

Τά παλαιά διωκτικά σχέδια της άσφαλισσεως ούνοήσποτε Κυπριού έπι-εως ένίστατο εις τοίς σκότους της άπίσθησιν και λήνεται ότι ο Κυβερνήτης της νήσου κατόπιν τών μεγάλων σφαλμάτων που έγένοντο έως σήμερον ήρχισε να καταστοπείται κάτω εις τήν Κυπριακήν πραγματικότητα και να κατανοή ότι μόνον ριζικά και γενναία λύσεις είναι έπι τά εις τήν Κύπρον και ότι ή σημερινή κατάστασις δέν δύναται να συνεχισθί επί πολύ.

Έάν ή Βρετανική Κυβέρνησις έπιθυμή, όπως και όλοι αι έδει εις τό δεικνύον, την φίλιαν όχι μόνον του Κυπριακού αλλά και του Έλληνικού λαού, φείδει χωρίς διαταγών πλόν ν' άπορρίψει κάθε είδους εισηγήσεις - φραγμούς εις τήν άναγνωρίσιν της ει-λιαις αυτής και ν' άναγνωρίση χωρίς πλέον άναδούλην τήν άσχην της αυτοδιαθέσεως όπως έκανε και διά τους νομάδες τών Σουδών ή διά άνοιγμα φυλάς της Χουαίης Άκτής. Διότι πέραν τών διαφόρων πληρο-ορισμών που σκότισμα προσπαθούν διάφορα όργανα να διαστειρίουν, ουδέξις Κύπριος είναι διαθεσίμω-ς να γίνη όργανον της γραφειο-κρατίας και ν' άντιστή εις τήν γραντιώδη θέλησιν του Έλληνισ-μού προς αυτοάθεσιν της Κυ-πρου.

ΑΧΙΑ. Κ. ΑΙΜΙΛΙΑΝΙΔΗΣ

ΟΙ ΕΛΒΕΤΟΙ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΧΑΙΡΟΝΤΑΙ ΔΙΟΤΙ Ο...ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΔΕΙΚΝΕΙ ΤΗΝ ΓΛΩΣΣΑΝ ΤΟΥ

'Η παλαιά διαφορά μεταξύ εμικρός και μεγάλως Βασιλείας

Η ΠΕΡΙΦΗΜΗ ΚΕΦΑΛΗ

ΒΑΣΙΛΕΙΑ, 9 Μαρτίου. 'Ιδία είναι η 'Υπερλαία. — Ένας βασιλεύς που έγάλε ενσυχός την γλώσσα του δέν' αποτελεί φαινόμενον από τό πλόν συνθηματικά και δικαιοίς κατά συνέτααν, οι κάτοικοι της Έλβετικής Βασιλείας είναι υπερήφανοι διά τό, βασιλεία των που δέν έπαυσε να δογύη την γλώσσα του από τών 17ον αιώνα, όποτε έγκατοστάθη μετεώ του. Πρόκειται διά τήν κεφαλήν ένός γεναιοφόρου βασιλέως μέ έξογκωμένους οφθαλμούς και μέ τραβηγμένην προς τά έξω τήν γλώσσα, τον όποιον οι κάτοικοι της κερ γώλης Βασιλείας Έστησαν εις τήν πύλην που χωρίζει τό μέρος της πό-λεως από τήν επικράν Βασιλείαν, ίσως δά να δείξουν εις τους κατοίκους της δεύτερας άκριβώς τί έκτίμησιν έτρεσαν διά τό πρόσκαιρον τών. 'Η πύλη αυτή έφύρακτο τότε εις τό τέλος της Κεντρικής Γερμ-αρίας, ή όποια συνδεδεά τά δύο μέρη της παλαιάς αυτής Έλβετικής πό-λεως που χωρίζει ο Ρήνος. Το 1839 διεγερθησθήσαν όμως εκ νέου τά σύνορα τών διαφόρων ουνιοκίων της πό-λεως και τότε ή άρχαία πύλη κα-τεστράφη και ή κεφαλή του βασιλέ-ως εκίνδυνεσε να γνυρίση τήν ίδ-ίαν τύχη. Οι κάτοικοι, όμως, της κρηγώλης Βασιλείας ήθέλησαν να άώσουν τήν κεφαλήν και τήν μετέφε-ραν εις τήν έσοδον του διαστήου Ι-στορικού Μουσείου της πόλεως των όπου και σήμερα άκόμη έξοκολου-θει να δογύη την γλώσσα του.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ
ΜΙΑ ΩΡΑΙΑ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ

ΤΟΥ Κ. Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ

Στην κίνηση που ήρχισε να γίνεται τώρα τελει-ται για να λήσθ ή αναθεωρητισμός από τή χώρα μας, Ένα λαμπρό σωματίο, ο Έύνδομος για τά δικαιώματα της γυναικας, δείχνει τό σωστό δρό-μο. Το έπίσημο Κράτος που έπρεπε να πάρη τό θέμα σοβαρά στα χέρια του και να έπιστρατεύση όλες τις δυνάμεις του για να τό φέρη γρήγορα σε καλό τέλος, γιατί είναι ζήτημα όχι μόνο κοινωνικής προκοπής αλλά και έθνικής φιλοτιμίας να μήν ύ-πάρχουν αναθεωρητιστή στην Έλλάδα, ένόμισε πως έκανε μέ τό παραπάνω τό χρέος του, όταν έφρασε από τή Βουλή ένα νεμερόβητο που δημιουργεί πολ-λυτελείς έπίτροπους, ίδρύει σχολεία αναθεωρητισ-...στο χωρτιά και έπιβάλλει κυρώσεις σε όσους δυσα-τροπήσιν να μάθουν γράμματα από δασκάλους που ούτε πληρώνονται για να διδάσκουν, ούτε οδηγούνται ή βοηθούται για να εκτελέσουν αυτή την ιδιόρρυθμη μορφωτική έργασια. Ο Έύνδομος για τά δικαιώ-ματα της γυναικας, που διευδύνεται από κυρίες γεμάτες ένθουσιασμό αλλά και προκισμένες με πνεύμο πρακτικό, μελέτησε τό πρόβλημα από την ειδική πλευρά που σχετίζεται μέ τό δικό του πρό-γραμμα (τό πός δρδάθη ή Έλληνίδα που πολιτικά έξισώθηκε μέ τών ένδων, δά κατορθώση να γίνη ίσα τών δικαιωμάτων που απέκτησε και να ποιή άποσταλασματικά τών ύψηλό κοινωνικά της ρόλο στη χώρα μας) και άποφάσισε να βοηθήση στη λύση του μέ τρόπο πρακτικό, στερεό και βέβαια. Άκριβή στα-τιστικά στοιχεία μάς λείπουν, άποαθήσποτε όμως οι άγράμματες γυναίκες θα είναι πολύ περισσότερες από τους αναθεωρητιστούς άνδρες στον τόπο μας. Πώς είναι δυνατόν να μάθουν γράμματα σε προχωρημέ-νη ηλικία και μέ τις τόσες δουλειές και έννοιες που έχει φορτώσει στην αδύνατη ράχη της ή έλλη-νική οικογένεια; Ίδου τό πρόβλημα.

Άπο τού (όπως λύση τών περισσότερων έλλη-νικών προβλημάτων σήμερα) είναι να γίνη συνείδη-ση ή αδικαιότητα του, ν' άνοήθ ο ένθουσιασμός στα μεγάλο πλόνος και να στρατολογηθούν έδελοντικές δυνάμεις, πρόθυμες να βοηθήσουν τό συνάνθρωπο για ν' άποκτήση πνευματικήν έπικοινωνία μέ τό κοι-

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ

ΑΣΤΗΡΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΘΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΘΩΜΕ

ΤΑ

ΞΕΡΟΥΝ

Βίβλια 10/3/55

ον απίθανοι πολιτάς, ητο έπιτόμενον να μεταβολή τα κεφάλαια του ίδρυματος εις ανεμοσφαιρίσματα, υποκείμενα κατά τον φυσικόν νόμον εις διαβολο-ακορπίσματα...

★

ΑΠΟ ΗΜΕΡΩΝ εδόθη εις την κυκλοφορίαν ή παρακαμπτήριος λεωφόρος, που ενώνει τας λεωφόρους Βασιλίσσης Σοφίας και Βασιλείου Κωνσταντίνου. Και το Τρόλεϊ και όλα τα όχηματα ακολουθούν αυτήν κατά την οδόμην προς τών 'Αμπελοκήπων. 'Εν ταύτη διαρρυθμίζεται και ο χώρος εμπρός εις τών 'Ευαγγελισμών με διαπλατύνσιν του κηπιδίου, που διεφορώθη έκει. Δεν γνωρίζω τι αντίπροσώπει από άποψιν συγκοινωνίας ή παρακαμπτήριος λεωφόρος, αλλά από άποψιν θεας ή διασποράς τών 'Αμπελοκήπων έκτείνεται πολύ, διότι εις τα κτίσματα τών έπιπέδων προβάλλει με όλην του την έπιδηλητικήν μεγαλοσπέπειον, το συγκρότημα του 'Ευαγγελισμού' και της περιοχής του.

ΔΙΑ ΠΡΩΤΗΝ ΦΟΡΑΝ θα γυρισθή μία κοινή Γαλλογερμανική ταινία με δεύτερον συνταίρον όχι την κυβέρνηση της Αιτικής αλλά της 'Ανατολικής Γερμανίας. Προκειται δια το γύρισμα εις ταινίαν του περιφήμου έργου του Γερμανού θεατρικού συγγραφέως και ποιητού Μπερτόλτ Μπερχτ «Η μάχη Βόσρος και τα παιδιά της», το όποιον έχει ήδη παρουσιάσει εις τό Παρίσι το «Εθνικόν Λαϊκόν Θεάτρον» του Ζαν Βιλάρ με τόν Ζερρό Φίλιπ. Το έργον θα γυρισθ όπό τών γνωστών Γερμανών σκηνοθέτη Βόλφγκανγκ Σταντς και θα χρησιμοποιήθ το σύστημα σινεμασκόπ δι' ό,τι αφορά το μέγεθος τής οθόνης και το σύστημα Σοβ-κόλρ δι' ό,τι αφορά τα χρώματα. 'Η μεγάλη Γερμανία ήθοσίοις και σύσκευσ του Μπερχτ 'Ελντ Βέινγκελ θα πρωταγωνιστή με δύο ηθοσίουσ Γάλλους ήθοσίουσ, τών Μερνάρ Μπλιέρ και την Σιμόν Σινιόρ.

Ο ΑΚΡΟΑΤΗΣ

ΛΥΣΙΣ ΣΤΑΥΡΟΛΕΩΣ ΑΡ. 57
'Οριζόντιος: 1 Ο ΚΡΗΤΙΚΟΣ, 2 ΚΟΥΦΑΜΑΡΑ, 3 ΡΥΠΑΡΑ—ΑΠ. (Αλεξ. Παπαδιανάντης), 4 ΙΝ—ΠΤΥΞΗ, (Ε-ΣΤΙ), 5 ΑΣΟ—ΤΑΝ, 6 ΑΠΟΤΥΧΙΑ, 7 ΣΥ—ΕΦΑ—ΛΩ, 8 ΟΡΙΟΝ—ΗΡ (ΡΗ) 9 ΑΝ—ΑΣΙΑ.
Καθέτας: 1 ΟΚΡΙΒΑΣ, 2 ΚΟΥΝ—ΠΥΟΝ, 3 ΡΥ—(ΠΥΡ)—ΑΟ (ΟΑ), 4 ΗΦΑΙΣΤΕΙΑ, 5 ΤΑΡΤΟΥΦΟΣ, 6 ΙΜΑΣ—ΧΑΝΙ, 7 ΚΑ (ΣΥΚΑ)—ΕΤΙ, 8 ΟΡΑ—ΑΛΗ, 9 ΣΑΠΩΝ—ΟΡΑ.

«Ο ΚΟΚΚΙΝΟΣ ΚΡΙΝΟΣ»

Ένας καινούργιος λαμπρός κρινός στην μεγάλη αλισία των εξαιρετικών έργων που κυκλοφορούμε φέτος. Σε λογοτεχνική μεταφρασ ή καλλιτεχνική έμφραση, σε εξαιρετικά καλή εκδοχή, σπ—αυτός θάναι ο «Κόκκινος Κρινός» μας του Άνταλ Φράνς. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΟΒΟΥΣΗΝ.

μη έχουν καλές εντυπώσεις από τή έπίσκεψιν των εις την Τουρκίαν. Ούτα ταχυδρομικός αλληλός, προοριζόμενος δια τούς τουριστάς του καταπλεύσαντος εις Κωνσταντινούπολιν άγγιλλού υπερασκαυέου «Μπριτανία» έπεσον εις τήν Βαλσσών και όπωλέθη, τουρισται εις τού πλοίου αυτού αποβιβασθέντες εις τών Γαλατά έπέστρωσαν εις τού ακάφοσ λόγω τών υπερβολικών αξίσεων και τής συμπεριφοράς τών όδηγών ταξί.

Τουριστικές έκδρομές

'Η Περιηγητική Λέσχη δια την Κυριακήν 13 Μαρτίου διοργανώνει δύο έξαιρετικάς τουριστικάς έκδρομας: Μίαν εις Μέθαν—Θεσσαλί Πηγάς, με όμηλήτην τόν κ. Γ. Βορέσδη, καθηγητήν Πολυτεχνείου και 'Ανοτ Γεωλογικής Σχολής, άναφορικά με τήν γεωλογικήν σύστασιν των πηγών και δεύτεραν, εις 'Ελευσίνα—Μεγαλό Παικό με έπίσκεψιν του τόπου εφορβέως και έγκαταστάσεων φορτώσεως διεξίτην, με όμηλήτην τών γεωλόγων κ. Δ. Κισκύραν.

νανικό και έθνικό σύνολο. 'Οχι μόνο δασκάλοι και δασκάλεσ, αλλά κάθε μορφωμένη γυναίκα μπορεί και πρέπει να δοηθή στον άγώνα. 'Αλλά πώς; Εύκολο το νομίζετε να μαζέψετε τριγύρω σας 10—20 ή και περισσότερους ώριμους τή ηλικία αναλφάβητους και να τούς μάθετε ανάγνωσθ, γραφή και άριθμησ; Για δοκιμάστε! 'Ακόμη και οι εκπαιδευτικοί συναντούν δυσκολίες, κάποτε άνυπερβλήτες, όταν στη θέση του μικρού παιδιού βρίσκεται ένας ώριμος άντρας ή μία ώριμη γυναίκα. Νέοι όροι παρουσιάζονται τότε και μία καινούργια μέθοδος εργασίας πρέπει να καταστρωθ εις ή εφαρμοσθή, για να έχωμε θετικά άποτελέσματα. 'Ετσι ό «Σύλλογος για τα δικαιώματα τής γυναίκας» έφτασε στην ορθότατη άπόφαση να δώσ ήν ένα πρακτικό όδηγό στό χέρι κάθε άνθρώπου που θα προσφερή να χάριση λίγες ώρες τής ζωής του για να μάθ ή γράμματα σ' όσους δεν ξέρουν.

Το βιβλιάρκι αυτό είναι ήδη έτοιμο και (χάρη στη γενναιοδωρία ευγενών χορηγών) πρόκειται να κυκλοφορήσ δωρεάν σε χιλιάδες αντί-

τυπα. Το έγραψε ένας εκπαιδευτικός που και θεωρητικά έχει μελετήσει το θέμα και στην πράξη έχει παλαίψει με τής δυσκολίες του, ό κ. Κώστας Λαζαρίδης. Και είναι σύντομο, νοικοκυρεμένο, περιεκτικό. Διαβάζεται άνετα και προσφέρει τής πιο απαραίτητες γνώσεις για τή δουλειά που θα έπωμισθ ό δασκάλος ένηλικών αναλφάβητων. Στη πρώτο μέρος τίθεται γενικά το ζήτημα, αναπτύσσεται ή σημασία του και ό άναγνώστησ κατατοπίζεται στην ψυχολογία τών ώριμων ανθρώπων που δεν ξέρουν ή γράμματα, αλλά και ντρέπονται ή δυσκολεύονται στην άρχή να τώ μάθων. Στο δεύτερο μέρος δίνονται οι πρακτικές όδηγιες, πρώτα για τή διδασκαλία τής άναγνώσεσ και τής γραφής, τής γραμματικής και τής άριθμητικής, και έπειτα για τή σύνθεση ενός προγράμματος του κοντά σ' αυτά θα περιέχ ή και στοιχείω γενικώτερες γνώσεις: στοιχεία θρησκευτικής και ήθικής διδασκαλίας, έθνικής και πολιτικής άγωγής, ύγιεινής και παιδοκομίας, μεωργίας και οικιακής οικονομίας. Σαραντάδυ σελίδες όλες—όλεσ, αλλά

καλογραμμένες, ζυγισμένες, καθαρές στα νοήματα και ζεστές από άγάπη. 'Η κυρία Αύρα Θεοδωροπούλου, πρόεδρος του Σύνδεσμου (γυναίκα με πλούσια πνευματική και κοινωνική δράση, που πολλά τή όφείλει ή κίνηση για τα δικαιώματα τής 'Ελληνίδος) προλογίζει το μικρό βιβλιό νίδας) με λόγια συγκινητικά: «Είναι ώμε λείψον οι άνθρώποι που δάροιο να λείψουν οι άνθρώποι που δάροιο να λείψουν αντί για ύπογραφή, οι μάνας που δεν ξέρουν να σφύσουν το κεφάλι τους δίπλα στο κεφαλάκι του παιδιού τους, που πρωτοδιαβάζει. Πόση δυστυχία κρύβεται πίσω από τήν σταυρό του αγράμματος και την άμβεια τής μάνας, τή ξερομέ όλοι. Είναι άνάγκη να πάψουμε πια να είμαστε στις διεθνείς στατιστικές άνάμεσα στους λαούς που έχου πολλούς αναλφάβητους, γιατί αυτό γεννα την πλάνη ενός είμαστε λαός άπολίτιστος. Δεν είναι όμως μόνο ή έθνική φιλοτιμία που θα μάς σπρώξ ή είναι έθνικό χρέος, κάτι ακόμη πίο πολύ, είναι χρέος καθαρά ανθρώπινο, να δουλέψουμε για να δώσουμε λίγο πώς του νου σ' όλους, χωρίς έξαιρέση σε όλους».

'Από τών ίδιου πρόλογου μαθαίνουμε ότι έπειτα από τών Πρακτικό «Όδηγό «Πώς να μάθωμε γράμματα σ' όσους δεν ξέρουν», ό Σύνδεσμος θα έκδώσ και άλλα βιβλία, εύκολα στο διάβασμα, που θα δίνουν με εύχρηστο τρόπο χρήσιμες γνώσεις σε άνθρώπους που θα ξέρουν να διαβάζουν λίγο. 'Επειτα από το «βιβλιό του δασκάλου» τα «βιβλία τών μαθητών». Δηλαδή εκείνα που έπρεπε να τα έπωμισθ το Κράτος που έχει 'Υπουργείο Παιδείας, 'Εκπαιδευτικό Συμβούλιο, 'Οργανισμό Διδακτικών Βιβλίων, 'Εθνικό Υπουργείο κτλ. κτλ. τα έκμαε ήδη ένα Σωματείο που δύναμη έχει τών ένθουσιασμού του! 'Επαινος άνεπιφύλακτος άξίζει στον «Σύνδεσμο για τα δικαιώματα τής γυναίκας» γι' αυτή τήν ώραία πρωτοβουλία του. Και πρωτοστάτησαν στις δύο κυρίες που πρωτοστάτησαν για να εύδοθη ή προσπάθεια: στην κυρία Βιργινία Ζάννα και στην κυρία 'Ολγα Κακριδή. 'Ας εύχηθούμε το έργο του να βρή μιμητάς. Και πρώτους άπό όλους τής κρατικής μας υπηρέσει.

Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ

Handwritten signatures and text at the bottom of the page.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

— Μπράβο! Βλέπεις, τα καταφέρνεις μιά φορά!

Τὸ σκίτσο εἶναι εὐγενική προσ-
φορά τοῦ κ. Φωκ. Δημητριάδη

ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Τὸ βιβλίον τοῦτο θέλει νὰ εἶναι πρακτικὸς ὁδηγὸς σ' αὐτοὺς ποὺ θὰ προσφερθοῦν νὰ δώσουν λίγες ἀπὸ τὶς ὥρες τῆς ζωῆς τους, γιὰ νὰ μάθουν γράμματα σὲ ἀνθρώπους ποὺ δὲν ξέρουν. Τὸ ἐκδίδει ὁ Σύνδεσμος γιὰ τὰ Δικαιώματα τῆς Γυναίκας καὶ τὸ λογαριάζει πρῶτο σὲ μιὰ σειρὰ ποὺ ἐλπίζει πὼς θὰ συνεχιστῆ. Τοῦτο εἶναι γιὰ τὸ δάσκαλο, καὶ τὸ ἔγραψε ὁ κ. Κώστας Λαζαρίδης, δημοδιδάσκαλος, ποὺ ἔχει ἀσχοληθῆ ἀπὸ καιρὸ μὲ τὸ θέμα αὐτό. Τὰ ἄλλα θὰ εἶναι μικρά, εὐκόλα στὸ διάβασμα καὶ θὰ δίνουν μὲ εὐχάριστο τρόπο χρήσιμες γνώσεις σὲ ἀνθρώπους ποὺ θὰ ξέρουν νὰ διαβάζουν λίγο. Θὰ τὰ γράψουν λογοτέχνες, γιὰ νὰ γίνουν, ὅσο μπορεῖ, πιὸ ἐλκυστικά. Καὶ τοῦτο, καὶ τὰ ἄλλα ποὺ γράφονται, παρ' ὅλη τὴν προσπάθεια τῶν συγγραφέων, θὰ ἔχουν τὶς ἀτέλειές τους, γιατί εἶναι τὰ πρῶτα ποὺ γράφονται στὸ εἶδος τους. Τὸ ζήτημα εἶναι, νὰ ἀρχίσῃ μιὰ προσπάθεια πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση: τὰ δεῦτερα ἐξάπαντος θὰ εἶναι καλύτερα ἀπὸ τὰ πρῶτα.

Ὁ Σύνδεσμος γιὰ τὰ Δικαιώματα τῆς Γυναίκας εἶναι σωματεῖο πού, κρατημένο αὐστηρὰ μακριὰ ἀπὸ κάθε κομματικὸ πολιτικὸ χρῶμα, δουλεύει ἀπὸ τὸ 1920 γιὰ τὴν ψήφο τῆς γυναίκας καὶ τὴν ἐξύψωσίν της, τὴν πνευματικὴ καὶ τὴν ἠθικὴ.

Ὁ Σύνδεσμος γιὰ τὰ Δικαιώματα τῆς Γυναίκας ἤξερε πάντα πὼς καὶ δίκιο εἶναι καὶ ἔθνικὴ σημασία ἔχει νὰ μορφώσωμε τὶς γυναῖκες, τώρα ὅμως ποὺ δόθηκε ἡ ψήφος στὴ γυναῖκα αἰ-

σθάνεται, πώς ή στιγμή είναι κρισιμώτατη και πρέπει να προλάβουμε, όσο γίνεται πιο γρήγορα, να μάθουμε σ' όλες τις γυναίκες, όπως και σ' όλους τους άνδρες, τουλάχιστο ανάγνωση και γραφή. Για το λόγο αυτό θέλει να αγωνιστή μαζί με τους πρώτους για μιὰ σταυροφορία κατά του αναλφαριθτισμού. Σκοπός ας είναι: «να ξαναδώσουμε στον τόπο το φώς του νου». Σύμφωνα, τὸ «μὴ μείνη ἄνθρωπος ἀγράμματος στὴν Ἑλλάδα».

Εἶναι ὠραῖο τὸ ὄραμα τῆς πατρίδας μας με τοὺς καλλιεργητὰς καὶ τοὺς ἐργάτας τῆς ἰκανοὺς νὰ παίρνουν ἀπὸ κάποιο ἀπλὸ ἔντυπο τὴ χαρά, ποὺ θὰ τοὺς δίνει ἡ ἀπλή ἐπιστήμη ἢ ἡ ἐθνικὴ καὶ ἠθικὴ διδασκαλία. Εἶναι ὠραῖο νὰ λείψουν οἱ ἄνθρωποι, ποὺ βάζουν σταυρὸ ἀντὶ γιὰ ὑπογραφή, οἱ μάνες, ποὺ δὲν ξέρουν νὰ σκύψουν τὸ κεφάλι τοὺς δίπλα στὸ κεφαλάκι τοῦ παιδιοῦ τους, ποὺ πρωτοδισβάξει.

Πόση δυστυχία κρύβεται πίσω ἀπ' τὸ σταυρὸ τοῦ ἀγράμματος καὶ τὴν ἀμάθεια τῆς μάνας, τὸ ξέρομε ὅλοι. Εἶναι ἀνάγκη νὰ πάψουμε πιά νὰ εἴμαστε στὶς διεθνεῖς στατιστικὲς, ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς ποὺ ἔχουν πολλοὺς ἀναλφαριθτῶν, γιὰτὶ αὐτὸ γεννᾷ τὴν πλάνη, πὼς εἴμαστε λαὸς ἀπολίτιστος.

Δὲν εἶναι ὅμως μόνο ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία ποὺ θὰ μᾶς σπρώξει. Εἶναι ἐθνικὸ χρέος, κάτι ἀκόμη πιὸ πολὺ, εἶναι χρέος καθαρὰ ἀνθρώπινο, νὰ δουλέψουμε γιὰ νὰ δώσουμε λίγο φῶς τοῦ νου σὲ ὅλους, χωρὶς ἐξαιρέση σὲ ὅλους.

Ὁ ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ μας, καὶ ὅταν δὲν ξέρει νὰ διαβάσῃ, εἶναι μορφωμένος ψυχικὰ· ἔχει τὸν ἔμφυτο πλοῦτο τῆς φυλῆς, τὴν φιλοξενία τὴν πατροπαράδοτη, τὸ ἑλληνικὸ του φιλότιμο, τὴν περηφάνεια γιὰ τὴν ἱστορία του, ποὺ τοῦ τὴ θυμίζουν οἱ πέτρες τῆς πατρίδας· ἔχει ἀκόμα τὸ ἔξυπνο μυαλὸ του. Ἡ Ἑλληνίδα μάνα, ὅς εἶναι καὶ ἡ ἀναλφάβητη, ξέρει νὰ εἶναι τίμια καὶ ἠρωϊκὴ, ὅλοι ὅμως αὐτοὶ οἱ φιλότιμοι ἄνθρωποι εἶναι δυστυχισμένοι, πολὺ βαθιὰ δυστυχισμένοι, ὅσο δὲν τὸ ξέρουν οὔτε οἱ ἴδιοι. Τυφλοί, με ὀρίζοντα σκοτεινὸ τόσο, ὅσο δὲ βάζει ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου ποὺ πῆγε ἀπὸ μικρὸς σὲ σχολεῖο. Καὶ ἐμεῖς οἱ ἐγγράμματοι ζοῦμε δίπλα τοὺς ξένοιαστοὺ καὶ ἀνεύθυνοι, θαρρεῖς, γιὰ τὸ μεγάλο τοῦτο κακὸ τοῦ τόπου, τὴ στιγμή τοῦ με τὴν πιὸ ἀνέξοδη προσφορά μας θὰ χαρίζαμε στοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς τὸ πιὸ πολῦτιμο ἀγαθὸ καὶ στοὺς ἑαυτοὺς μας κάποια ἀπὸ τὶς μεγάλες χαρὲς τῆς ζωῆς.

Ὁ Σύνδεσμος γιὰ τὰ Δικαιώματα τῆς Γυναίκας με τοῦτο τὸ βιβλίο θέλει νὰ δώσῃ τὴ δυνατότητα σὲ κάθε μορφωμένο ἄν-

θρωπο, να διδάξη μεθοδικά όσους αγράμματους γνωρίζει, κυρίως γυναίκες — οί άνδρες μορφώνονται και στο στρατό — και παρακαλεί όλες τις Έλληνίδες και όλα τὰ Σωματεία, να μὴ ἀδιαφορήσουν στο κάλεσμά του, παρὰ να ἀποφασίσουν δίπλα στα άλλα έργα τῆς ζωῆς τους να βάλουν σάν χρέος ἀπὸ τὰ πρῶτα, να μάθουν σὲ ὅσο μπορέσουν πιδ πολλοὺς γράμματα. Θὰ βρουν δυσκολίες, τὶς πιδ μεγάλες ἴσως, ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀγραμμάτους. Αὐτὸ πρέπει να τοὺς κἀνῃ να νιώσουν ἀκόμη πιδ πολὺ τὸ χρέος τους να ἀγωνιστοῦν, γιὰ να πείσουν τοὺς διστακτικούς ἀνθρώπους, πὼς ποτὲ δὲν εἶναι ἀργά, γιὰ να ἀνοίξη κανεὶς τὰ μάτια του. Ὅταν ὅλοι θελήσωμε και ἀγωνιστοῦμε ἕνα - δυὸ τὸ πολὺ χρόνια, ἀρχίζοντας τὸ ἔργο μας ἀπὸ τοὺς πιδ κοντινοὺς μας, τὸ θαῦμα, να μάθῃ ὅλος ὁ λαός μας γράμματα, δὲν θὰ εἶναι ἀπὸ τὰ πιδ μεγάλα πὺ γνώρισε ἡ πατρίδα μας, θὰ εἶναι ὅμως ἀπὸ τὰ πιδ ὠφέλιμα ἔθνηκά.

Ὁ Σύνδεσμος εὐχαριστεῖ θερμὰ ὅλους τοὺς φωτισμένους φίλους, πὺ τὸν βοήθησαν πνευματικά και ἠθικά στο ἔργο του αὐτό. Εὐχαριστεῖ ἀκόμη πάρα πολὺ τὴν ὀργάνωση *Carrie Chapman Catt Memorial Fund* γιὰ τὴν οικονομικὴ ἐνίσχυσή της και τὸν κ. Δ. Λαμπράκη, πὺ μὲ τὴν εὐγενική του προσφορά, νὸ τυπώση τὸ βιβλίον τοῦτο δωρεάν, ἔκαμε δυνατὴ τὴν ἔκδοσή του.

Γιὰ τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον

Ἡ Πρόεδρος

A. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ὅποιος χρειάζεται τὸ βιβλίον μπορεί να τὸ ζητήσῃ ἀπὸ τὶς Κυρίες τοῦ μορφωτικοῦ τμήματος, Βιργινία Ζάννα, Μπενάκη 52, Κηφισιά, και Ὀλγα Κακριδῆ, Σκουφᾶ 19, Ἀθήνας, ἢ ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συνδέσμου, Σκουφᾶ 50, Ἀθήναι.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟ ΓΕΝΙΚΑ

Ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἀκόμη ἐποχὴ ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲν ἔξερε γράμματα ὑπολογιζόταν πάντα κατώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Αὐτὸ μᾶς τὸ φανερώνει καὶ ἡ ἀπάντησις τοῦ σοφοῦ Διογένη, ποὺ ὅταν ρωτήθηκε ποῖο εἶναι τὸ πιὸ βαρὺ πρᾶγμα ποὺ σηκώνει ἡ γῆ εἶπε τὸ περίφημο: «Ἄνθρωπος ἀπαιδευτος». Κάτι ἀνάλογο λέει καὶ ἡ λαϊκὴ φιλοσοφία, ὅταν παρομοιάζῃ τὸν ἀγράμματο ἄνθρωπο μὲ ξύλο ἀπελέκητο.

Στὴν ἐποχὴ μας τόση εἶναι ἡ σημασία ποὺ ἔχει δοθῆ στὸ ζήτημα αὐτό, ὥστε καταντᾶ νὰ μετριέται ὁ πολιτισμὸς κάθε χώρας ἀπὸ τὸ ποσοστὸ τῶν ἀγραμμάτων κατοίκων ποὺ ἔχει.

Ποσοστὸ ἀγραμμάτων κατοίκων εἶχαν πάντα ὅλες οἱ χώρες. Ὑστερα ὅμως ἀπὸ τὸν Δεύτερο Παγκόσμιον Πόλεμον τὸ φαινόμενον τῆς ἀγραμματοσύνης παρουσιάστηκε ἀνησυχητικόν, σὲ ὅσους λαοὺς ἡ δοκιμασία τοῦ πολέμου ἦταν σκληρὴ καὶ τοὺς ἀνάγκασε νὰ κλείσουν τὰ σχολεῖα τοὺς γιὰ πολὺν καιρὸ. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀγραμματοσύνης γίνεται ἐντονὴ κυρίως στοὺς λαοὺς αὐτούς.

Ἡ Οὐνέσκο, εἰδικὴ ὀργάνωσις ποὺ συστήθηκε ἀπὸ τὰ ἠνωμένα Ἔθνη γιὰ νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιστήμης, τῆς παιδείας καὶ γενικὰ τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, πῆρε ἰδιαίτερη μέριμνα γιὰ τὸ πρόβλημα τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ τῶν λαῶν καὶ καθώρισε ἕνα κατώτατον ὄριο μορφώσεως, ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ κάθε ἄνθρωπος. Τὸ ὄριο αὐτὸ τὸ ὠνόμασε Β α σ ι κ ῆ μ ὁ ρ φ ω σ η. Οἱ πνευματικοὶ ὀδηγοὶ τῶν ἠνωμένων Ἐθνῶν θὰ ἤθελαν, ὅλοι οἱ λαοὶ νὰ ἔχουν τούτη τὴν βασικὴ τουλάχιστον μόρφωσιν, γιὰτὶ ἡ ἀμάθεια ἐμποδίζει τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸ ἀνάβασμα τοῦ ἀνθρώπου. Ἀνάμεσα στὶς

Άλλες προσπάθειες, τὸ πιὸ ἀποτελεσματικὸ μέσο γιὰ τὴ μόρφωση τῶν λαῶν θεωρήθηκε πάντα ἡ λειτουργία σχολείων γιὰ μεγάλους. Μὲ τὴ βοήθεια τῶν σχολείων αὐτῶν τὸ ποσοστὸ τῶν ἀγραμμάτων ὅλο καὶ λιγοτεσύει στοὺς λαούς, ποὺ μπόρεσαν νὰ τὰ ἀνοίξουν καὶ νὰ τὰ διατηρήσουν.

Ο ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

Στὴν πατρίδα μας, παρὰ τὶς μεγάλες πνευματικὲς τῆς παραδόσεις, ὑπάρχουν δυστυχῶς πολλοὶ ἀγράμματοι ἀκόμη. Οἱ αἰτίες εἶναι πολλὲς καὶ πιὸ μεγάλη ἀπὸ ὅλες, οἱ πόλεμοι μὲ τὰ δεινὰ τους. Μὴν ξεχνοῦμε πὼς ἡ μαθητικὴ γενιὰ τοῦ 1940—47 ἔμεινε στὰ πιὸ πολλὰ χωριὰ μας χωρὶς σχολεῖα. Τὸ ποσοστὸ τῶν ἀγραμμάτων εἶναι τόσο, ποὺ πρέπει ἐξάπαντος νὰ μᾶς κἀνὴ νὰ ἀνησυχῆσωμε. Δὲν πρέπει ὅμως μόνο νὰ ρωτοῦμε πόσο εἶναι τὸ ποσοστὸ αὐτό, πρέπει νὰ ἐνώσωμε ὅλοι τὶς προσπάθειές μας γιὰ νὰ τὸ κάνωμε νὰ μὴν ὑπάρχη.

Ἄκόμη εἶναι γνωστὸ πὼς οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς ἀγράμματος εἶναι γυναῖκες, γιὰτὶ δὲν εἶναι πολὺ μακριὰ τὰ χρόνια, ποὺ οἱ γονεῖς πίστευαν, πὼς οἱ γυναῖκες δὲν τὰ χρειάζονται τὰ γράμματα. Τώρα τὸ ξέρουν ὅλοι, πὼς ἡ μόρφωση τῆς γυναίκας ἔχει τὴν ἴδια κοινωνικὴ σημασία μὲ τὴ μόρφωση τοῦ ἀντρα, μιὰ ποὺ ἡ γυναῖκα ὀργανώνει τὴ ζωὴ τοῦ σπιτιοῦ, τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν, καὶ πολὺ γλήγορα θὰ πάρη μέρος μὲ ὀλόκληρο τὸν ἀριθμὸ τῆς καὶ στὴ διοίκηση τῆς πολιτείας.

Τὸ χρέος νὰ μορφώσουν τὶς ἀγράμματος γυναῖκες πέφτει πρῶτα ἀπ' ὅλους στὶς μορφωμένες γυναῖκες τοῦ τόπου.

Η ΗΛΙΚΙΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΜΠΟΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΘΗΣΗ

Σὲ πολλοὺς ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψη πὼς οἱ μεγάλοι ἄνθρωποι, ὅσοι δὲν ἔτυχε νὰ μορφωθοῦν τὸν κατάλληλο καιρὸ στὰ σχολεῖα, ἔχουν χάσει πιὰ γιὰ πάντα τὴν εὐκαιρία καὶ τὴ δυνατότητα νὰ μάθουν γράμματα.

Ἡ γνώμη αὐτὴ εἶναι πολὺ λαθεμένη. Ἀπὸ πολλὲς δοκιμὲς ἔχει ἀποδειχθῆ πὼς ἡ ἡλικία δὲν εἶναι ἐμπόδιο γιὰ νὰ μάθῃ κανεὶς γράμματα. Αὐτὸ πρέπει νὰ δώσωμε νὰ τὸ καταλάβου

πρὸ πάντων οἱ ἀγράμματοι γιὰ νὰ τολμήσουν νὰ ἀρχίσουν νὰ μαθαίνουν.

Ο ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΧΡΟΝΟΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Ποῦ μπορεῖ νὰ λειτουργήσῃ ἓνα σχολεῖο ἐνηλίκων καὶ πόσον καιρὸ χρειάζεται ὁ ἐνήλικος γιὰ νὰ μάθῃ νὰ διαβάξῃ καὶ νὰ γράφῃ;

Ὁ καλύτερος τόπος γιὰ νὰ λειτουργήσῃ ἓνα τέτοιο σχολεῖο, θὰ ἔλεγε κανεὶς πὼς εἶναι μιὰ αἴθουσα παραδόσεως μετὰ θρανία, τὴν ἔδρα τῆς καὶ πρὸ πάντων τὸν πίνακά τῆς. Τὸ σχολεῖο κάθε χωριοῦ καὶ κάθε γειτονιάς, τὶς βραδυνὲς ὥρες, ποῦ δὲ λειτουργεῖ γιὰ τὰ παιδιὰ, θὰ εἶναι φυσικὰ, ὁ πιὸ φιλόξενος τόπος στοὺς μεγάλους ποῦ θέλουν νὰ μάθουν γράμματα. "Ἄν ὅμως γιὰ κάποιο λόγο δὲν ἔχωμε τὸ σχολεῖο, ἄς μὴν ἀπελπιστοῦμε. Μιὰ ὅποια αἴθουσα, ἐργοστασίου ἄς εἶναι, ἢ κατάστημα, ἢ ἡ ἐκκλησία, ἢ ἓνα δωμάτιο σὲ σπίτι, ἢ καὶ τὸ ὑπαιθρο τὸ καλοκαίρι, μπορεῖ νὰ γίνῃ ἱερὸς χώρος γιὰ μάθησι, φτάνει ὁ δάσκαλος νὰ εἶναι μετὰ καρδιὰ καὶ οἱ μαθηταὶ μετὰ πίστη. Ἴσως μάλιστα εἶναι καλύτερα νὰ μὴ βάλωμε μεγάλους ἀνθρώπους σὲ θρανία μικρῶν παιδιῶν, ποῦ θὰ τοὺς εἶναι στενάχωρα καὶ θὰ τοὺς θυμίζον πὼς ἦρθαν ἀργὰ στὸ σχολεῖο. Καλύτερα οἱ μεγάλοι νὰ κάθωνται γύρω-γύρω στὸ δάσκαλο σὰ φίλοι, φτάνει νὰ ἔχουν πάντα πίνακα, ἐξασφαλισμένο φωτισμό, ἂν εἶναι θράδου, καὶ λίγη θέρμανσι τὸ χειμῶνα.

Τὰ τελευταῖα αὐτὰ θὰ χρειαστοῦν κάποια δαπάνη χρημάτων. Αὐτὴν ἴσως γίνῃ δυνατὸ νὰ τὴν καταβάλῃ τὸ Κράτος. Ἄκόμη πάρα πολὺ μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ στὰ σημεῖα αὐτὰ καὶ ὁ Δήμος ἢ Κοινότης ἢ ὁ Νομάρχης ἢ καὶ ἡ γενναιοδωρία τῶν ἰδιωτῶν. Ἡ πατρίδα μας, τὸ ξέρουμε, πλοῦσια δὲν εἶναι γιὰ νὰ τὰ πληρῶνῃ ὅλα ἐκεῖνη, βασίζεται ὅμως στὰ παιδιὰ τῆς καὶ οὐτὰ πρέπει νὰ κάμουν τὸ χρέος τους.

"Ὅσον ἀφορᾷ τὸν καιρὸ ποῦ θὰ χρειαστοῦν οἱ μαθηταὶ μας γιὰ νὰ μάθουν τὰ πρῶτα γράμματα, πρέπει νὰ εἶναι πολὺ ὑπολογισμένος γιὰ νὰ μὴ πάῃ χαμένη οὔτε μιὰ στιγμὴ καὶ νὰ μὴ βαστάξῃ ἡ διδασκαλία πάρα πολὺν καιρὸ. Οἱ μεγάλοι, ποῦ ἔρχονται νὰ μάθουν γράμματα, εἶναι οἱ πιὸ πολλοὶ κουρασμέ-

νοι από τη σκληρή δουλειά της ημέρας, ο χρόνος τους είναι πολύτιμος, και ψυχικά έχουν ανάγκη να δούν πώς κατορθώνουν κάτι σχετικά γρήγορα. Δεν πρέπει λοιπόν να φεύγουν ποτέ από το μάθημα με την αίσθηση πώς δε δικαιώθηκε ο καιρός που διέθεσαν.

Για να επιτύχουμε συστηματική πρόοδο πρέπει να έχουμε από πριν υπολογίσει τί θα διδάξουμε κάθε ώρα, και να προσπαθούμε να μη μένωμε πίσω στην ύλη μας. Καλό θα είναι τα μαθήματά μας να γίνονται συστηματικά, με πρόγραμμα ωρισμένο και χωρίς διακοπές. Οί μαθηταί μας, θα οργανώσουν τη ζωή τους πεισμένα ίσως για λίγον καιρό, αλλά με τόν τρόπο αυτό θα προφθάσουν να μάθουν γράμματα, όσο βαστάει ακόμα ή πρώτη τους όρεξη. Πέντε φορές την έβδομάδα από δυο ή μιáμιση ώρα κάθε βράδυ επί έξη μήνες θα δώσουν την πρώτη βασική μόρφωση που χρειάζεται σε μιá ομάδα μαθητών. "Αν ή διδασκαλία είναι άτομική οί ώρες μπορεί να είναι λιγώτερες. "Υστερα από κάποια διακοπή, μπορούν να ακολουθήσουν και άλλα τρίμηνα μαθήματα, που θα δώσουν συμπληρωματικές γνώσεις. Ποιά εποχή θα λειτουργήσουν αυτά τα εξάμηνα μαθήματα, θα το κανονίσουν οί συνθήκες τής ζωής του τόπου όπου θα γίνουν. Θα προτιμήσουμε πάντα την εποχή που οί άνθρωποι του χωριού δεν έχουν δουλειές στα κτήματα ή που προτιμούν οί έργαται κάποιου εργοστασίου. Από το σύνολο των ώρων πρέπει να κανονίσωμε τις μισές να τις πάρη ή ανάγνωση και ή γραφή, που θα γίνεται κάθε μέρα: δύο φορές την έβδομάδα να γίνεται αριθμητική, και τρεις φορές άλλα μορφωτικά μαθήματα, για θέματα σχετικά με τα ενδιαφέροντα των μαθητών και τις ανάγκες τους.

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Έκείνο που είναι απαραίτητο για να επιτύχη κανείς στη διδασκαλία του, όταν έχη μεγάλους μαθητές, είναι να ξέρη την ψυχολογία τους. Οί πιό πολλές άποτυχίες σε προσπάθειες καλοπρόθετων δασκάλων χρωστιούνταν στη σύγχυση που γίνεται ανάμεσα στα μικρά παιδιά και τους μεγάλους, που έρχονται να μάθουν γράμματα. Και όμως το ξέρουμε όλοι, πώς οί ικανότερες και τα ενδιαφέροντα και ή συναισθηματική διάθεση του μεγάλου ανθρώπου και ή δύναμη τής βούλησής του είναι

πολύ αλλιώτικη από του μικρού παιδιού. Αυτό δε θα πή πώς οί μεγάλοι μαθηταί δε χρειάζονται παιδαγωγική μέθοδο. Αυτοί ίσια - ίσια, με τις ιδιαίτερες συνθήκες ζωής που έχουν, με το συναίσθημα της κατωτερότητας, που είναι φυσικό να έχουν, με τα δύσκαμπα ίσως από τη δουλειά χέρια τους και την αναπτυγμένη φιλοτιμία τους, έχουν ανάγκη από εξαιρετικά λεπτό χειρισμό από μέρους του δασκάλου. 'Από την άλλη μεριά πάλι στο μεγάλο μαθητή θα βρούμε ώριμότητα σκέψης, πλούσια εμπειρία, δυνατή βούληση, προσοχή και αντίληψη. Στη διδασκαλία μας θα προχωρούμε όχι βέβαια πάρα πολύ γρήγορα, αλλά ποτέ με το ρυθμό που έχουμε με τα μικρά παιδιά, και πρό πάντων δε θα γινώμαστε τόσο αναλυτικοί, όσο συνηθίζουμε να είμαστε με τους μικρούς. 'Η σχέση μας με τους μαθητάς μας θα είναι σχέση απόλυτης φιλίας και αγάπης. Θα προσπαθήσουμε, όσο μπορούμε, να τους γνωρίσωμε σαν ανθρώπους και στις οικογενειακές ακόμα συνθήκες της ζωής τους. Θα είμαστε με πολλή κατανόηση κοντά τους, δε θα προσβάλωμε ποτέ, δε θα ειρωνευθώμε καμμιά φορά, δε θα ύψώσωμε φωνή σα δάσκαλοι. Θα φροντίζωμε πάντα να γιατρεύωμε τους τραυματισμούς της φιλοτιμίας, που μπορεί να γεννιώνται μεταξύ τους. Στην άρχη μπορεί να μάς δοθή ή εντύπωση πώς οί ενήλικοι καταλαβαίνουν δυσκολώτερα από τα παιδιά. Δεν είναι αλήθεια. Δυσκολεύονται στην άρχη γιατί δεν είναι συνηθισμένοι να παίρνουν τις γνώσεις που τους δίνωμε και μάιστα με τό δασκαλικό μας τρόπο. "Αμα μιὰ φορά πάρουν την εύκολία και καταλάβουν, τί τους γυρεύωμε να κάμουν, προχωρούν πολύ γρήγορα. 'Εκείνο που είναι βασικό για τόν μεγάλο, είναι να καταλάβη πώς αυτό που μαθαίνει του χρειάζεται άμεσα στη ζωή του, και να ενδιαφερθή γι' αυτό. Πρέπει να μη ξεχνώμε όμως, πώς πολλές φορές κάτω από την άδιαφορία που δείχνουν κρύβεται ό φόβος, πώς δε θα τα καταφέρουν και ή μικροφιλοτιμία να μη πούν κάποιο λάθος. Αυτά πρέπει να τα καταλαβαίνωμε έγκαιρα και να τα πολεμώμε με κατάλληλο τρόπο.

"Όπως κι' αν είναι, έμεις πρέπει να μη χανώμαστε σε πολλά λόγια. Πιο χρήσιμο από κάθε θεωρητική ανάπτυξη για τη χρησιμότητα της γραφής και της ανάγνωσης είναι, να μάθωμε γρήγορα - γρήγορα στις μαθήτριές μας να γράφουν τα πράγματα που χρειάζονται από τό μπακάλη, για να μπορούν να τα δίνουν στο μικρό τους παιδί γραμμένα στο χαρτί και έτσι ό μπακάλης να τους τα στέλνη σωστά όλα και με τις τιμές τους, για να μπορούν κι' εκείνες να ελέγχουν τό λογαριασμό.

Ἐκείνη πρὸς μεγάλην θὰ εἶναι ἡ βεβαιότητα γιὰ τὴ χρησιμότητα τῆς ἀνάγνωστος, ὅταν μπορέσουν νὰ διαβάσουν μόνες τὸ γράμμα τοῦ παιδιοῦ τους ἢ τοὺς δώσουμε ἕνα εὐχάριστο βιβλίο καὶ βροῦν μέσα χρήσιμες γνώσεις γιὰ τὴ ζωὴ τους. Ἐκείνο πού πρέπει νὰ φροντίσουμε εἶναι νὰ δίνουμε εὐκαιρία νὰ δροῦν καὶ νὰ μιλοῦν οἱ μεγάλοι μαθηταὶ μας καὶ νὰ μὴ τοὺς καρφώνουμε πολλὴ ὥρα σὲ παθητικὴ στάση.

Μία γενικὴ ἀρχὴ στὸ σχολεῖο τῶν ἐνηλίκων πρέπει νὰ εἶναι αὐτή. Τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ ἐξαναγκασμὸ καὶ ἐπιβολή. Δὲν πρέπει νὰ χαθῇ οὔτε μιὰ στιγμή ἢ ὄρεση τῶν μαθητῶν. Ἄμα μὴ στὴν τάξη ἢ πλήξη καὶ ἡ βαριά καρδιά οἱ μαθηταὶ θὰ φύγουν.

Γιὰ τὶς ἰδιαιτέρες ἰκανότητες τῶν μεγάλων γιὰ νὰ μαθαίνουν θὰ μιλήσουμε στὸ κεφάλαιο τοῦ τρόπου πού θὰ διδάχθῃ ἢ ἀνάγνωστος.

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ — ΤΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

Σχετικὸ μὲ τὴν ψυχολογία τῶν μεγάλων εἶναι καὶ τὸ πρόβλημα, ποιὸς εἶναι ὁ πρὸς κατάλληλος δάσκαλος καὶ πῶς πρέπει νὰ χωρίζονται τὰ τμήματα, ὅταν ἔχουμε πολλοὺς μαθητάς.

Ἡ ἀπάντηση στὸ πρῶτο ἐρώτημα πρέπει νὰ εἶναι: Κάθε ἐγγράμματος ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ διδάξῃ ἀνάγνωστος, γραφὴ καὶ ἀριθμητικὴ, φτάνει νὰ ἔχῃ ὑπὲρ ὄψῃ του κάποιες ὁδηγίες, αὐτὲς ἀκριβῶς πού θέλει νὰ δώσῃ τοῦτο τὸ βιβλίο. Ζωντανὴ ἀπόδειξη γι' αὐτὸ εἶναι τὸ ὠραῖο παράδειγμα τοῦ Μεξικοῦ. Ἐκεῖ ἕνας ἐμπνευσμένος ἄνθρωπος, τὰ τελευταῖα χρόνια, ἠλέκτρισε τὸν τόπο. Κάθε ἐγγράμματος ἀπὸ 18—60 χρόνων ἀνέλαθε καὶ δίδαξε ἕνα ἀγράμματος, καὶ σὲ δύο χρόνια μέσα ἔμαθαν γράμματα πάνω ἀπὸ ἕνα ἑκατομμύριο διακόσιες χιλιάδες Μεξικανοὶ καὶ κυκλοφόρησαν ἄπειρα μικρὰ μορφωτικὰ βιβλία.

Βέβαια ὁ ἄνθρωπος πού θὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργο τοῦτο, πρέπει νὰ ἔχῃ ἐκτὸς ἀπὸ τὶς γνώσεις του καὶ πλοῦτο ψυχῆς, αἰσθητικότητα, πίστη, λεπτότητα καὶ ὅ,τι ἄλλο ἀγαθόν. Οἱ ἄνθρωποι πού διάλεξαν γιὰ ἐπάγγελμα τῆς ζωῆς τους τὸ δασκαλικὸ ἔργο εἶναι φυσικὸ νὰ ἔρχονται στὴν πρώτη γραμμὴ. Εἶναι βέβαιον ὅμως, πῶς καὶ ἔξω ἀπὸ τὸν κλάδο, πολλοί, πάρα πολλοὶ ἄνθρωποι εἶναι γεννημένοι δάσκαλοι. Κάποια ἡλικία χρειάζεται

πάντα, για να ἔχη κύρος ὁ δάσκαλος τῶν μεγάλων καὶ να ἰκανοποιῆ τὴ φιλοτιμία τῶν μαθητῶν του. Οἱ μεγάλοι ἄνθρωποι πιὸ εὐκολα σέβονται τὸν ὄριμο δάσκαλο. Μὲ ἀγάπη ὅμως καὶ θαυμασμό μπορεί να ἀκούσουν καὶ μιὰ εἰκοσάχρονη κοπέλλα, φτάνει να τὴν βλέπουν τίμια, σοβαρῆ, εὐγενικὰ καὶ μορφομένη.

Πολὺ χρήσιμο εἶναι ὁ δάσκαλος να ξέρη τὶς ἰδιαιτέρες συνθήκες τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς περιφερείας γενικὰ: τὰ προβλήματα τοῦ τόπου, τὴν ψυχολογία τῶν ἀνθρώπων καὶ τὶς ἀνάγκες τους, καὶ να τὸν νιώθουν οἱ μαθηταὶ του σὰ δικό τους ἄνθρωπο ποὺ πονεῖ γιὰ τὸν τόπο. Ἀκόμη δὲν πρέπει ὁ μαθητὴς να δῆ τὸ δάσκαλο να γυρεύη τὴν εὐκολία του, ἢ ὑλικά ὠφέλη. Πρέπει να τὸν βρίσκῃ ἀνιδιοτελῆ, κεφάλτο πάντα, ἰκανὸ να ποικίλῃ τὸ μάθημα μὲ μιὰ ὁμορφὴ ἀφήγηση, μὲ κάποιο εὐθυμο λόγο, ποὺ θὰ ξεκουράζῃ τὴν ψυχὴ καὶ τὴν ἴδια στιγμῆ, θὰ μορφώῃ τὴ σκέψη. Πολλὲς φορὲς μιὰ ὁμιλία μὲ τοὺς μαθητὰς ποὺ φαίνεται σὰν παρέκβαση ἀπὸ τὴν κύρια δουλειὰ ἔχει πάρα πολὺ μεγάλη ἐπίδραση σὰν κίνητρο ψυχῆς. Χρειάζεται προσοχὴ μονάχα να μὴ γυρίζῃ τὸ μάθημα σὲ πραγματικὴ φλυαρία ἄσκησι, καὶ βλαβερὴ καμμιά φορά.

Τὸ δεύτερο ζήτημα εἶναι: Πῶς θὰ χωρίσωμε τοὺς μαθητὰς, ὅταν εἶναι πολλοί. Ὁ καλύτερος χωρισμὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ γίνεται μὲ βάση τὴν ἡλικία τῶν μαθητῶν. Τὰ τμήματα δὲν πρέπει να ἔχουν περισσότερους ἀπὸ 15 — 20 καὶ τὸ πιὸ καλὸ εἶναι να εἶναι ὅσο γίνεται συνομήλικοι. Τότε εἶναι ὅλα πιὸ συντονισμένα. Ἐὰν ὅμως εἶναι ἀνάγκη να πάρουμε ὑπ' ὄψη τὴν ὥρα ποὺ εὐκαιροῦν οἱ μαθηταὶ μας ἢ τὴν ἀπόσταση τῶν σπιτιῶν, ἢ τὴν κοινὴ δουλειὰ ποὺ κάνουν, ὅταν πρόκειται γιὰ ἐργαστᾶσια, καταστήματα κ.λ.π. γιὰ να κανονίσωμε τὶς ὥρες καὶ τὸ πρόγραμμα σὲ κάθε τμῆμα μας, θὰ κάνωμε τὸ χωρισμὸ τῶν τμημάτων σύμφωνα μὲ τὴν πιὸ ἐπιτακτικὴ βάση καὶ θὰ βροῦμε τὸν τρόπο να πάνε ὅλα καλά. Καμμιά τέτοια δυσκολία δὲν εἶναι τόσο μεγάλη, ποὺ να μὴν μπορῆ να νικηθῆ.

Ἐὰν ἡ διδασκαλία γίνῃ ἀτομικὴ, καλὸ εἶναι να βρίσκονται ἢ κατ'ἀλλήλη ὥρα καὶ γιὰ τὸ δάσκαλο καὶ γιὰ τὸ μαθητῆ. Ἐὰν κάποιος πρέπει να πιεσθῆ, αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ δάσκαλος.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΕΙΔΙΚΑ

Τò κύριο πού έρχονται νά μάθουν οί μεγάλοι μαθηταί είναι νά διαβάσουν και νά γράφουν. Μαζί με την ανάγνωση και τή γραφή πρέπει νά τους μάθωμε και μερικούς τουλάχιστο βασικούς κανόνες ορθογραφίας, πού θα τους βασίσωμε σε στοιχειώδεις γνώσεις γραμματικής.

Αφού μάθουν νά διαβάζουν και νά γράφουν θα τους συνηθίσουμε: 1ο νά μπορούν, αφού προσέξουν και καταλάβουν αυτό πού διάβασαν, νά τò διηγούνται όμορφα με δικά τους λόγια και 2ο νά γράφουν απλά και καθαρά τις σκέψεις τους στο χαρτί. Θα είμαστε πολύ εύχαριστημένοι, όταν οί μαθηταί μας γίνουν ικανοί νά διαβάζουν τις επιστολές πού παίρνουν και νά γράφουν στους δικούς τους με τò ίδιο τους τò χέρι. Ακόμη πιό πολύ, όταν τους δούμε νά αγαπούν την ανάγνωση και νά διαβάζουν μόνοι τους εφημερίδα, βιβλία ή περιοδικά.

Τò διάβασμα και τò γράψιμο είναι δυò διαφορετικές ενέργειες, χρειάζονται όμως και οί δυò, για νά μπορη κανείς νά κινηθή σα λιγάκι γραμματισμένος, μέσα στη ζωή. Γι αυτό τις διδάσκουμε παράλληλα, κάθε μιá όμως με την ξεχωριστή μέθοδο πού χρειάζεται.

Α. ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΜΕ ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙΟ

Αλλοτε οί δάσκαλοι δίδασκαν στα παιδιá την πρώτη ανάγνωση αρχίζοντας από τα γράμματα του αλφαβήτου — ύστερα προχωρούσαν σε συλλαβές και τέλος από τις συλλαβές συνθέτανε τις λέξεις: β — ο — βο, δ — ι — δι, βόδι, κ.λ.π.

Ὁ συνθετικὸς ὁμῶς αὐτὸς τρόπος τῆς διδασκαλίας ἦταν ἀψυχολόγητος, ἀφύσικος· δυσκόλευε πολὺ τὸ παιδί, καὶ σήμερον δὲν τὸν μεταχειρίζεται πιά κανεὶς δάσκαλος. Γιατὶ ὅπως ἀπέδειξε ἡ ψυχολογία, ὄχι μόνον τὸ παιδί, ἀλλὰ καὶ ὁ μεγάλος ἀντιλαμβάνεται τὸ κάθε ἀντικείμενο συνολικά, ἀρπάζει δηλ. μονομιᾶς ὁλόκληρην τὴν εἰκόνα του, τὴ μορφή του, καὶ ὕστερα προσέχει τὶς λεπτομέρειες. Ἔτσι τὸ παιδί ἀντικρίζει μιὰ λέξη, μ ἄ ν α, π.χ. ἢ γ ἄ λ α στὴν ὁλοκληρωτικὴ τῆς μορφῆς, σὰν ἓνα σύνολο ἐνιαῖο, καὶ μόνον ὕστερα μπορεῖ νὰ προσέξῃ τὶς λεπτομέρειες καὶ νὰ τὴν ἀναλύσῃ στὰ στοιχεῖα τῆς. Καὶ τὴν ἀνάλυση μάλιστα αὐτὴ μπορεῖ νὰ τὴν κάμῃ μόνον ἔταν ἡμεῖς οἱ μεγάλοι τὸ ὀδηγήσωμε συστηματικὰ καὶ ἐπίμονα, γιατί τὰ στοιχεῖα τῆς λέξης, δηλ. οἱ φθόγγοι εἶναι γιὰ τὸ παιδί κάτι ἀφηρημένο, δὲν ἔχουν καμμιά αὐθυπαρξία, κανένα νόημα. Γι' αὐτὸ τὸν παλιὸ τρόπο πού διδασκαν τὴν πρώτη ἀνάγνωση, τὸν ἄλλαξαν μὲ τὸν καιρὸ σύμφωνα μὲ τὰ διδάγματα τῆς πείρας καὶ τῆς ψυχολογίας. Δὲν ἀρχίζουν πιά τὴ διδασκαλία ἀπὸ τὰ γράμματα, παρὰ ἀπὸ ὁλόκληρας λέξεις καὶ ἀκόμα πιὸ πολὺ: ὄχι ἀπὸ λέξεις, παρὰ ἀπὸ προτάσεις, ἀπὸ φράσεις δηλ. πού ἐκφράζουν ἓνα τέλειον νόημα. Γιατὶ καὶ τὸ παιδί ἔτσι ἀντιλαμβάνεται τὴ γλώσσα, ἀρπάζει μονομιᾶς τὴν πρόταση· ἡ πρόταση εἶναι γι' αὐτὸ κάτι ἐνιαῖο καὶ ἀδιαιρέτο, καὶ πρέπει νὰ τὸ ὀδηγήσωμε ἡμεῖς, γιὰ νὰ συνηθίσῃ νὰ τὴν ξεχωρίζῃ σὲ λέξεις καὶ αὐτὲς πάλι στὰ στοιχεῖα τους. Γιὰ νὰ εὐκολύνουν μάλιστα τὸ παιδί στὴν δύσκολη αὐτὴ ἀνάλυση, πρὶν ἀρχίσουν τὴν ἀνάγνωση μὲ τὸ ἀλφαβητάρι, τὸ προετοιμάζουν γιὰ καιρὸ μὲ προσοκῆσεις στὴ σχετικὴ ἐργασία. Τὸ συνηθίζουν νὰ ξεχωρίζῃ σὲ ἀπλῆς ζωντανῆς προτάσεις τὶς λέξεις πού τὴν ἀποτελοῦν, ν' ἀναλύῃ τὴν κάθε λέξη στοὺς φθόγγους τῆς καὶ τέλος νὰ τὴν ξανασυνθέτῃ. Καὶ ὅταν ἴδουν πῶς τὰ παιδιὰ ἔχουν συνηθίσει σὲ τέτοια ἀναλυτικοσυνθετικὴ ἐργασία, τότε μόνον ἀρχίζουν τὴ διδασκαλία μὲ τὸ ἀλφαβητάρι. Σ' αὐτὸ — στὸ πρῶτο μέρος του — τὸ κάθε μάθημα ἔχει μιὰ ἱστοριούλα πού δίνεται κάτω ἀπὸ σχετικὴ εἰκόνα μὲ πολὺ ὀπλὸ καὶ σύντομο κείμενο. Τὰ παιδιὰ ἐξετάζουν πρῶτα τὴν εἰκόνα, βγάζουν μὲ τὸ δάσκαλο τὸ κείμενο καὶ τὸ ἀντικρίζουν ὅπως εἶναι γραμμένο ὁλόκληρο στὴ συνολικὴ του μορφή. Ἐπειτα ὁ δάσκαλος προχωρεῖ στὴν ἀνάλυση, τὸ χωρίζει δηλ. σὲ λέξεις καὶ τὴν κάθε λέξη στοὺς φθόγγους τῆς, φροντίζει νὰ ξεχωρίσῃ τὸ ἓνα ἢ τὰ δύο γράμματα πού εἶναι νὰ διδαχτοῦν καὶ μὲ πολὺτροπες ὁκῆσεις νὰ ἐμπέ-

δώση τῆ μορφῆ τους. Ὅλη αὐτὴ ἡ ἐργασία ἀνάλυση δηλ. καὶ ἀσκήσεις, γίνεται ἀπὸ τὸ δάσκαλο στὸν πίνακα. Ἔτσι διδάσκουν μὲ βάση τὸ πρῶτο μέρος τοῦ ἀλφαριθμηταρίου ὅλα τὰ γράμματα, μικρὰ καὶ κεφαλαῖα, καὶ τοὺς διάφορους συνδυασμούς των. Κι' ἐδῶ πάλι, προχωροῦν ἀπὸ τὰ ἀπλούστερα γράμματα καὶ τὰ εὐκολώτερα εἶδη συλλαβῶν σὲ ὁλοένα δυσκολώτερα. Ὅταν πιά ἀποκτήσουν τὰ παιδιὰ τίς ἀπαραίτητες βάσεις γιὰ διάβασμα, τοὺς δίνουν στὰ χέρια τους τὸ δεῦτερο μέρος τοῦ βιβλίου, ποῦ εἶναι γραμμένο σὲ συνεχῆ λόγο καὶ χρησιμεύει γιὰ ἄσκηση καὶ ἐμπέδωση. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο γράφονται ἀπὸ καιρὸ τώρα τὰ Ἑλληνικὰ ἀλφαριθτήρια, καὶ μὲ τὴν ἀναλυτικοσυνθετικὴ αὐτὴ μέθοδο διδάσκουν οἱ περισσότεροι δάσκαλοι τὴν πρώτη ἀνάγνωση μὲ πολὺ καλὰ ἀποτελέσματα. Τὴν ἴδια μέθοδο μπορούμε νὰ μεταχειριστοῦμε ἀποτελεσματικὰ καὶ γιὰ τὴ διδασκαλία τῶν ἐνηλίκων. Γι' αὐτοὺς μάλιστα ἡ ἀνάλυση θὰ εἶναι ἀσύγκριτα εὐκολώτερη, καὶ ἡ σχετικὴ προεργασία μπορεῖ νὰ τελειώσῃ πάρα πολὺ σύντομα: σ' ἓνα - δυὸ τὸ πολὺ μαθήματα.

Στὸν τρόπο ὅμως αὐτὸ τῆς διδασκαλίας μὲ τὸ συνηθισμένο ἀλφαριθτῆρι τῶν δημοτικῶν σχολείων παρουσιάζεται κάποια δυσκολία, γιατί τὸ βιβλίο αὐτό, ὅπως εἶναι γραμμένο γιὰ μικρὰ παιδιὰ στὸ πρῶτο ἰδίως μέρος του, ἔχει περιεχόμενο σύμφωνο μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα τῆς παιδικῆς ἡλικίας, καὶ τέτοιο περιεχόμενο δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν ἐνήλικο. Τὴν ψυχολογικὴ ὅμως αὐτὴ δυσκολία μπορεῖ, κατὰ τὴ γνώμη μας, μὲ κάποια προσπάθεια νὰ τὴν περιορίσῃ πολὺ ὁ δάσκαλος, καὶ νὰ ἔχῃ καλὰ ἀποτελέσματα καὶ μὲ τὸ σχολικὸ ἀλφαριθτῆρι, ὅσο βέβαια δὲν ἔχομε ἀλφαριθτῆρι εἰδικὰ γιὰ τὴ διδασκαλία τῶν ἐνηλίκων.

II. Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΧΩΡΙΣ ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙΟ

Ἐπάρχει ὅμως καὶ ἄλλος τρόπος νὰ διδάξωμε τὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν πρώτη ἀνάγνωση χωρὶς νὰ χρησιμοποιήσωμε τὸ πρῶτο μέρος τοῦ ἀλφαριθμηταρίου. Τὸν τρόπο αὐτόν, ποῦ στὸ βάθος συγγενεῖ μ' αὐτόν ποῦ δώσαμε παραπάνω, θὰ τὸν περιγράψωμε γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ τὸν ἀκολουθήσουν ὅσοι τὸν προτιμοῦν. Τὸ ὑλικὸ τῆς διδασκαλίας μᾶς τὸ δίνει ἐδῶ ἡ ἐμπειρία τῶν ἐνηλίκων καὶ τὰ δικά τους ἐνδιαφέροντα. Ὡς πρῶτο ὑλι-

κὼ μπορούμε νὰ πάρουμε ἐπιγραφές ποὺ ὑπάρχουν σὲ πινακίδες τοῦ δρόμου ἢ σὲ καταστήματα ἢ φράσεις σύντομες βγαλμένες ἀπὸ τὴν καθημερινὴ κοινωνικὴ ζωὴ, π.χ.

1. ΒΑΔΙΖΕΤΕ ΔΕΞΙΑ.
2. ΒΑΔΙΖΕΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΡΦΙΑ.
3. ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ.
4. ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ Η ΕΙΣΟΔΟΣ.
5. ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ.
6. ΑΓΑΠΑΤΕ ΤΑ ΖΩΑ.
7. ΑΓΑΠΑΤΕ ΤΑ ΦΥΤΑ.
8. ΑΓΑΠΑΤΕ ΤΑ ΔΑΣΗ, κ.λ.π.

Ἐὰς ὑποθέσωμε τώρα πὼς θέλομε νὰ διδάξωμε τὸν τελευταῖο πίνακα. Θὰ γράψωμε στὸ μαυροπίνακα μὲ κεφαλαῖα γράμματα τὶς τρεῖς προτάσεις τῆ μιᾶ κάτω ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἐὰν ὑπάρχη κανεὶς μαθητὴς, ποὺ μπορεῖ νὰ διαβάσῃ, τὸν καλοῦμε στὸν πίνακα νὰ διαβάσῃ πρῶτα τὴν πρώτη πρόταση, κατόπι τὴ δεύτερη κ.ο.κ.

Ἐὸταν δὲν ὑπάρχει κανεὶς ποὺ νὰ ξαίρῃ, ἀναλαμβάνει μόνος του ὁ δάσκαλος καὶ διαβάζει ἀργὰ καὶ καθαρὰ τὴν πρώτη σειρά. Ἐστερα καλεῖ ἕνα μαθητὴ νὰ τὴ διαβάσῃ, ὅπως αὐτός, ἔπειτα ἄλλον καὶ γενικὰ ὅλη τὴν ομάδα, ἂν πρόκειται γιὰ ὁμαδικὴ διδασκαλία. Τὸ ἴδιο γίνεται μὲ τὴν δεύτερη σειρά, τὴν τρίτη κ.λ.π.

Ἐφ’οὗ γίνῃ αὐτὸ, ρωτᾷε διάφορους μαθητὰς, ποιὲς λέξεις εἶναι ὅμοιες καὶ ποιὲς διαφορετικὲς. Σὲ ποιά γραμμὴ εἶναι ἡ τάδε λέξη. Ἐκόμα προχωρεῖ καὶ ζητᾷε νὰ τοῦ ποῦν ποῦ εἶναι π.χ. ἡ λέξη ΔΕΝΔΡΑ, ΑΓΑΠΑΤΕ, κ.λ.π. Κάθε μιὰ ἀπ’ αὐτὰς μόλις τὶς βρίσκουν οἱ μαθηταὶ τὶς γράφει σὲ διάφορα μέρη τοῦ πίνακα χώρια - χώρια καὶ ἀνακατεμένα. Ἐπειτα ζητᾷε ἀπὸ τοὺς σπουδαστὰς νὰ τὶς ἀναγνωρίσουν καὶ νὰ τὶς διαβάσουν. Γίνονται ἀρκετὲς ἐπαναλήψεις ὥσπου νὰ ἐξοικειωθοῦν πολὺ καλὰ μὲ τὶς λέξεις ὅλοι οἱ μαθηταί.

Ἐστερα ἀπὸ αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ ἡ μετάβασις στὴν ἀνάγνωσι τῶν προτάσεων καὶ τῶν λέξεων αὐτῶν μὲ μικρὰ γράμ-

ματα. Για τούτο αφού ο δάσκαλος σβήση όλα τὰ ἄλλα στὸν μαυροπίνακα ἀφήνει μόνο τὴν πρόταση ἢ τὶς προτάσεις ὅπως τὶς εἶχε γράψει στὴν ἀρχή. Ἄπ' τὴν ἀρχὴ ἀκόμα πρέπει νὰ φροντίση ὥστε ἀνάμεσα ἀπ' τὴν μιὰ πρόταση καὶ τὴν ἄλλη νὰ μείνῃ ἀρκετὸς χώρος. Ἔτσι γράφει τώρα κάτω ἀπὸ κάθε πρόταση μὲ τὰ κεφαλαία τὴν ἴδια πρόταση μὲ μικρὰ π.χ.

ΑΓΑΠΑΤΕ ΤΑ ΔΕΝΔΡΑ.

ἀγαπᾶτε τὰ δένδρα.

ΑΓΑΠΑΤΕ ΤΑ ΖΩΑ.

ἀγαπᾶτε τὰ ζῶα.

ΑΓΑΠΑΤΕ ΤΑ ΦΥΤΑ.

ἀγαπᾶτε τὰ φυτά.

Γίνεται σχετικὴ συζήτηση πάνω στὰ ὅσα ἔγραψε νέα. Διευκρινίζεται, ὅτι τὸ νόημα εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὰ προηγούμενα, ὅτι κάθε νέα πρόταση ἔχει τὶς λέξεις, ποὺ εἶχε καὶ ἡ παλιά, ὅτι κάτω ἀπὸ κάθε γράμμα τῆς παλιάς λέξης ἀντιστοιχεῖ τὸ ἴδιο γράμμα.

Κατόπιν σβήνει τὶς προτάσεις μὲ τὰ κεφαλαία γράμματα καὶ ἀφήνει μόνο τὶς γραμμένες μὲ τὰ μικρά.

Ἐνεργεῖ δὲ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ὅπως ἔκαμε καὶ στὴν ἀρχὴ μὲ τὰ κεφαλαία. Δηλ. διαβάζει ἕνας. ἔπειτα ἄλλος μαθητῆς κ.λ.π. Γράφει στὸν πίνακα σκορπιστὰ τὶς λέξεις κ.λ.π.

Γιὰ τὴν τελειωτικὴ ἐμπέδωση τῶν λέξεων καλὰ θὰ εἶναι νὰ ἔχουμε αντιγράψει ἀπὸ πρὶν σὲ λωρίδες ἀπὸ χαρτόνι μὲ μεγάλα γράμματα τουλάχιστον 2 ἑκατοστῶν, ὅσες φράσεις διδάξαμε στὸν πίνακα. Αὐτὲς θὰ γραφοῦν μὲ κεφαλαία καὶ μὲ μικρά. Σ' ἄλλο μέρος μὲ κεφαλαία καὶ σ' ἄλλο μὲ μικρά. Ἄφου λοιπὸν σβηστοῦν ὅλα ὅσα ἦταν γραμμένα στὸ μαυροπίνακα καλεῖ τοὺς σπουδαστὰς νὰ διαβάσουν, ὅτι εἶναι γραμμένο στὴ λωρίδα τοῦ χαρτονιοῦ.

Ἡ ἐργασία προχωρεῖ καὶ μὲ λέξεις ἀπομονωμένες ἀπ' τὴν πρόταση κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο.

Γιὰ νὰ προχωρήσωμε ὅμως μεθοδικὰ καὶ γρήγορα δὲν πρέπει ποτὲ νὰ βοσιζώμαστε στὶς ἐμπνεύσεις τῆς στιγμῆς ποὺ

δὲν ἔρχονται καὶ τόσο τὴν ὥρα, πού τις θέλομε. Πρέπει νὰ καθίτωμε στὸ σπίτι μας καὶ νὰ ἐτοιμάσωμε πολλές φράσεις μὲ ἐνδιαφέροντα νοήματα πού νὰ προχωροῦν σιγά-σιγά ἀπὸ ἀπλὲς λέξεις σὲ συνθετώτερες. Θὰ μᾶς βοηθήσουν σ' αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῶν μαθητῶν μας, οἱ ἐπιγραφές τῶν καταστημάτων, τῶν δρόμων, τῶν κινηματογραφικῶν ἔργων, κ.λ.π. Σιγά-σιγά θὰ προχωρήσωμε σὲ συνδυασμούς συμφώνων π.χ. βράχος, δέντρο καὶ στοὺς διφθόγγους.

Αὐτοὺς θὰ τοὺς διδάξωμε ὁλότελα σὰν μιὰ ἐνότητα τὸν καθένα προσπαθώντας νὰ μὴ συλλογίζονται οἱ μαθηταὶ μας τὴν ἰδιαιτέρη φωνή πού ἔχει τὸ καθένα γράμμα χωριστά.

Καθὼς ὅλο καὶ θὰ πληθαίνουν οἱ γνώσεις τῶν μαθητῶν, οἱ πίνακες πού θὰ ἔχωμε ἐτοιμάσει θὰ μπορούν νὰ ἔχουν συνέχεια στὸ περιεχόμενό τους, νὰ εἶναι παροιμίες π.χ. «Φασούλι, φασούλι γεμίζει τὸ σακκούλι». «'Αγάλια, ἀγάλια γίνεται ἡ ἀγουρίδα μέλι», κ.λ.π.

Τώρα πιά θὰ γράφωμε κεφαλαῖα καὶ μικρά, ὅπου πρέπει τὸ καθένα. Τὰ γράμματά μας στὸν πίνακα πρέπει νὰ μοιάζου. ὅσο γίνεται πιὸ πολὺ, τὰ τυπογραφικά. Πιὸ ὕστερα θὰ γράφωμε φανταστικὲς ἐπιστολές, μικροὺς μύθους, ὁδηγίες γιὰ νὰ κόμουν εὐκολο γλυκίσματα, νὰ βγάλουν λεκεδες ἀπὸ τὰ ρούχα, ἂν διδάσκουμε σὲ κοπέλλες, κ.λ.π.

Δὲν πρέπει ὅμως κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ νὰ εἴμαστε δοῦλοι μόνο μιᾶς πορείας διδασκαλίας καὶ οὔτε δέσμιοι στὸν ἴδιο καὶ ἀπαράβατο τύπο, μὲ τὸν ὁποῖο θὰ παρέχουμε τὸ ἀναγνωστικὸ ὕλικό. Κάθε ἕνας πρέπει νὰ παίρνη σχετικὴ πρωτοβουλία καὶ νὰ προετοιμάζῃ τὸ ὕλικό ἀνάλογο μὲ τὸν τοπικὸ χαρακτήρα, τὶς ἀσχολίες τῶν μαθητῶν, τὴν ἡλικία τους, κ.λ.π.

'Αντὶ λοιπὸν νὰ περιοριστῇ μόνο στοὺς πίνακες ζωῆς, πού ἀναφέραμε πιὸ πάνω, μπορεί νὰ κἀνῃ στοὺς μαθητὰς του μιὰ ἐρώτηση, πού θὰ ἔχη σχέση μὲ κάποιο ζωηρὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἀτομικῆς ἢ κοινωνικῆς τους ζωῆς. Στὴν ἐρώτηση αὐτὴ θὰ δώσουν οἱ μαθηταὶ διάφορες ἀπαντήσεις.

Οἱ ἀπαντήσεις αὐτὲς θὰ γραφοῦν στὸν πίνακα καὶ θὰ ἀποτελέσουν πολὺ κατάλληλο καὶ μεγάλου ἐνδιαφέροντος ὕλικό γιὰ διδασκαλία τῆς ἀνάγνωσης.

'Ἡ ἐργασία αὐτὴ μπορεί νὰ γίνῃ κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπο: Στὴν ἀρχὴ τοῦ μαθήματος ὁ δάσκαλος στρέφει τὴν προσοχὴ τῶν σπουδαστῶντου πάνω σὲ μιὰ ἐρώτηση ἢ σ' ἕνα στοιχείο, πού νὰ τραβᾷ τὸ ἄμεσο διαφέρον ὄλων π.χ. πάνω στὴν ἐρω-

τηση: Γιατί ήρθαμε στο σχολείο;» ή «Ποιός απουσιάζει σήμερα;» κ.λπ.

Με έρωτήσεις και με σχόλια παρακινεί τούς σπουδαστὸς νὰ δώσουν ἀπαντήσεις πάνω στο σημεῖο αὐτό. Ἄμα δοθοῦν πολλές ἀπαντήσεις, διαλέγουν μόνοι τους οἱ μαθηταὶ ποιές ἀπ' αὐτὲς εἶναι πιὸ σημαντικές καὶ τὶς γράφει ὁ δάσκαλος ἀπλὰ στὸν μαυροπίνακα κατὰ τὸν ἀκόλουθο τρόπο:

Ἦλθαμε στο σχολεῖο: γιὰ νὰ μάθουμε νὰ διαβάζουμε.
γιὰ νὰ μάθουμε νὰ γράφουμε.
γιὰ νὰ μάθουμε νὰ λογαριάζουμε.

Ἡ. Σήμερα απουσιάζει: ἡ κυρία Ἀντιγόνη.
ἡ κυρία Ἑλένη.
ἡ δεσποινὶς Οὐρανία.

Ὁ δάσκαλος διαβάζει τὴν πρώτη σειρά. Με τὴ σειρά τους τὴ διαβάζουν καὶ οἱ σπουδασταὶ ὅλοι. Ἐπειτα ζητᾷ νὰ τοῦ δείχνουν τὶς διάφορες λέξεις θέτοντας ἐρωτήσεις σὰν αὐτή. π.χ.: Σὲ ποιά σειρά εἶναι γραμμένο «γιὰ νὰ μάθουμε νὰ γράφουμε»; Ὁ μαθητὴς δίνει τὴν ἀπάντηση. Ὅταν ὅλες οἱ γραμμὲς διαβαστοῦν καὶ ξαναδιαβαστοῦν, τότε ὁ δάσκαλος κάνει διάφορες ἀσκήσεις στὴν πρώτη γραμμὴ π.χ. δείξε μου τὴ λέξη: «Σχολεῖο», τὴ λέξη «γιὰ», «μάθουμε», «γράφουμε» κ.λπ.

Μόλις οἱ μαθηταὶ, ποὺ ρωτιοῦνται τὶς δείχνουν, τὶς γράφουμε στὸν πίνακα σὲ διάφορες θέσεις. Ἄλλοι σπουδασταὶ τὶς διαβάζουν πάλι κι' ὅταν γραφτοῦν ὅλες οἱ λέξεις μ' αὐτὸν τὸν τρόπο στὸν πίνακα, προσκαλοῦνται οἱ μαθηταὶ νὰ τὶς ἀναγνωρίσουν τὴν κάθε μιὰ χωριστά, ὅπως εἶναι γραμμένες. Ὅταν τελειώσουν οἱ λέξεις τῆς μιᾶς γραμμῆς, γίνεται τὸ ἴδιο μὲ τὶς ἄλλες καὶ ἔτσι διαβάζονται καὶ ξαναδιαβάζονται οἱ λέξεις, ὅπως εἶναι στὴ σειρά, ἀλλὰ καὶ ὅπως τὶς ἔχει γράψει ὁ δάσκαλος στὸν πίνακα ἐξέχωρα καὶ ἀνακατεμένα. Στὴ γραφὴ τῶν ὅσων διδάσκουμε τὴν πρώτη μέρα δὲν θὰ προχωρήσουμε. γιὰτὶ θὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ τὸ γράψιμο τοῦ ὀνόματος τῶν μαθητῶν μας, ὅπως θὰ δοῦμε πιὸ κάτω.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΣΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥΣ

Ἡ ἀνάλυση τῶν προτάσεων σὲ λέξεις θὰ γίνῃ καθὼς εἶναι αὐτονόητο αὐτόματα ἀπ' τὴν πρώτη μέρα καὶ δὲν εἶναι καθόλου ἀνάγκη νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ τὸ ζήτημα αὐτό. Οὔτε καὶ ἔ-

χει καμμιά σημασία για την υπόθεσή μας εδώ ή ανάλυση των λέξεων σε συλλαβές. Η ανάλυση όμως των λέξεων στα στοιχειά δηλ. στα γράμματα, που τις αποτελούν, πρέπει να εξετασθή και να μας άπασχολήση.

Αυτή ή εργασία πρέπει να γίνη εύθυσ άμέσως άπ' την άρχή. "Αν όχι άπ' τὸ πρώτο τούλάχιστο άπ' τὸ δ ε ύ τ ε ρ ο μ ά θ η μ ά μ α ς. Δέν πρέπει να περιμένουμε σαν να πρόκειται για μικρά παιδιά. Τὸ τονίσαμε αυτό. Μάς τὸ λέγει ή ψυχολογία τῶν ἐνηλίκων, ὅτι αὐτοὶ ἔχουν τις άπαραίτητες ικανότητες για να γίνη αὐτὸ και μάλιστα ή ανάλυση γίνεται κατὰ τρόπο αὐτόματο. Άρκει μόνο να βρούμε πάνω-κάτω με ποιόν τρόπο θα γίνεται ή ανάλυση αὐτή.

Ὁ δάσκαλος θα βρῆ τὸ δικὸ του τρόπο και την κατάλληλη στιγμή και εύκαιρία για να κάμη και να διδῶσθ στους σπουδαστὲς του την ανάλυση. Άφόρμηση για να διδάξη την ανάλυση τῶν λέξεων σε γράμματα παίρνει άπό λέξεις, που ἔχουν πολλά ἄφορα γράμματα ή μιὰ με την ἄλλη και να παρουσιάζουν διαφορά μόνο σ' ἓνα ή σε δυὸ γράμματα ὁπότε άπ' τή σύγκριση τῶν δύο λέξεων θα βρίσκειται ή διαφορά και θα δίνεται ή άφόρμηση για τή διδασκαλία τῶν γραμμάτων και την ανάλυση τῶν λέξεων, π.χ. «άπαγορεύεται — άπαγορεύονται», «φυτὸ — φυτά», «καπνίζειν — κάπνισμα» κ.λ.π.

Ἐδῶ θα καταβάλουμε προσπάθεια να καταλάβουν οί μαθηταί μας ὅτι κάθε γράμμα με την προφορά του παίζει σπουδαίον ρόλο για τὸ σχηματισμὸ τῆς λέξης.

Θὰ άπομονώσουμε λοιπὸν μιὰ λέξη π.χ. τῆ λέξη «σήμερα» και θα ἐπιστήσουμε την προσοχή τῶν μαθητῶν μας, ὅτι για να σχηματισθῆ αὐτή ή λέξη χρειάζονται ἔξ στοιχεία σ—η—μ—ε—ρ—α, τὰ ὁποία ἔχουν τὸ καθένα την προφορά του και τῆ σειρά του. Για κατανόηση τοποθετοῦμε αὐτὴ τῆ λέξη ἔτσι: σ|η|μ|ε|ρ|α. Παρουσιάζομε τὸ σχῆμα τῆς λέξης με αὐτὸν τὸν τρόπο: σ| |η|μ|ε|ρ|α και τούς κάνουμε να νιώσουν ὅτι λείπει κάποιον άπαραίτητο στοιχείο, τὸ η. Βρίσκειται αὐτὸ, διευκρινίζεται ή προφορά του. Συνεχίζεται με τὸ σ, συσχετίζεται με τὸ ἄλλο σύμφωνο, συγκρίνεται με ἄλλο γράμμα κ.ο.κ. Τὸ ἴδιο γίνεται και με τὰ ἄλλα γράμματα τῆς λέξης «σήμερα». π.χ. γράφεται σ|η|μ|ε| |α, ὁπότε καλοῦνται οί μαθηταί να βρουν ποιὸ γράμμα λείπει.

Για να καταλάβουν οί μαθηταί, ὅτι κάθε γράμμα πρέπει να εἶναι στη θέση του για να διαβασθῆ ή λέξη και για να βγαί-

νη τὸ νόημά της σωστό, πλόθουμε καὶ μιὰ πλάστη ἱστορία, ὅπως ἢ παρακάτω:

Σ' ἓνα γραφεῖο ἦταν ἀπ' ἔξω ἐπιγραφή με κινητὰ ξύλινα γράμματα: ΓΡΑΦΕΙΟΝ. Ἀπ' τὸν ἀέρα ὅμως ξεκαρφώθηκε τὸ πρῶτο γράμμα Γ καὶ ἔμειναν μόνο τὰ ἄλλα ΡΑΦΕΙΟΝ. Τότε ἓνας διαβάτης ποῦ ἠθελε νὰ ράψῃ ἓνα κοστούμι ρούχα καὶ κρατοῦσε τὸ ὕφασμα κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλη του νόμισε πὼς ἐκεῖ μέσα ἦταν πραγματικὰ ραφεῖο. Ἀνοίγει τὴν πόρτα, μπαίνει στὸ διάδρομο, προχωρεῖ καὶ χτυπᾷ τὴν πόρτα. Ἀκούει τὸ «ἐμπρός» καὶ μπαίνει μέσα. Μόλις ὅμως ἀντικρῶζει τραπέζια καὶ γραφιάδες γύρω του τὰ χάνει καὶ δὲν ξέρει τί νὰ πῆ ἀπὸ τὴ σαστιμάρα του. Τραυλίζει μόνο: «Δὲν εἶναι ραφεῖο ἐδῶ;». Γέλασαν οἱ γραφιάδες με τὸ πάθημά του, κι' ἐκεῖνος φεύγει ντροπιασμένος γιὰ τὴν γκάφα του ποῦ τὴ χρωστοῦσε στὸ γράμμα Γ. Τέτοια παραδείγματα μποροῦμε νὰ παρουσιάσουμε πολλά.

Ἐννοεῖται, ὅτι στὶς ἀρχές θὰ γίνεται παράλληλα ἡ διδασκαλία καὶ τῶν κεφαλῶν καὶ τῶν μικρῶν. Μέρα με τὴν ἡμέρα ὅμως θὰ προχωροῦμε στὴ χρησιμοποίησι τῶν μικρῶν.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ἐπειτα ἀπὸ ὅλες οὐτὲς τὶς ἀσκήσεις θὰ χρειάζεται ἓνα ἀπλό βιβλίον γραμμένο ἐπίτηδες γιὰ τοὺς ἐνήλικους σὰν πρῶτο ἀναγνωστικόν. Ἄν δὲν ἔχωμε ἀκόμη τέτοιο θὰ μεταχειριστοῦμε τὸ δεύτερον μέρος τοῦ παιδικοῦ ἀλφαβηταρίου. Οἱ μαθηταὶ μας θὰ ξέρουν ὅτι τὸ διαβάζουν μονάχα γιὰ νὰ ἀσκηθοῦν καὶ ἐπὶ τέλος θὰ βρίσκωνται πρὸς τὸ τέλος του. Θὰ προχωροῦμε γρήγορα, θὰ κάνωμε ὅμως πάντα ἀσκήσεις ἀναγνωστικὲς στὸν πίνακα με λέξεις ποῦ μᾶς φέρνουν δυσκολία, καὶ θὰ βραδυποροῦμε, ὅποτε εἶναι ἀνάγκη.

Στὸ βιβλίον θὰ παίρνωμε ἀφορμὴ ἀπὸ τὴν εἰκόνα, ἂν ὑπάρχη τέτοια καὶ θὰ μιλοῦμε λίγο γιὰ τὸ περιεχόμενον ποῦ περιμένωμε νὰ ἔχη τὸ κεφάλαιον. Ἐπειτα θὰ τοὺς τὸ διαβάζωμε ἐμεῖς καθαρὰ - καθαρὰ καὶ θὰ παρακαλοῦμε τοὺς μαθητὰς νὰ τὸ διαβάσουν σιωπηλὰ μόνοι τοὺς ὅλο μαζί καὶ νὰ προσπαθήσουν νὰ καταλάβουν τὸ νόημά του. Ἐπειτα νὰ διαβάσουν ἐκεῖνοι φωναχτὰ. Πρέπει νὰ διαβάζουν ὅλοι ἀπὸ λίγο καὶ νὰ διαβαστῇ ὀλόκληρον τὸ κεφάλαιον μιὰ καὶ δυὸ φορές. Ἐπειτα συζητοῦμε

λίγο για τὸ περιεχόμενο καὶ γυρεύομε νὰ μᾶς ποῦν τὴν ἔννοιά του. Ὅπου δὲν τὸ θυμοῦνται ἀκριβῶς ξαναδιαβάζουν σιωπηλὰ τὸ σχετικὸ μέρος καὶ μᾶς λένε τὴν ἔννοια. Ὑστερα τὸ ξαναδιαβάζουν ὅλο, ὅσες φορές προφτάσουν. Ὁ δάσκαλος σημειώνει ποιῆς λέξεις εἶναι δύσκολες καὶ κάνει ἀσκήσεις πάνω σ' αὐτές. Φράσεις δηλ. ποὺ νὰ ἔχουν τὶς ἴδιες τὶς δύσκολες λέξεις ἢ συγγενικὲς κ.λ.π.

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΤΟΜΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ὅλης τῆς προσπάθειας ποὺ εἴπαμε ὡς τώρα, εἶναι νὰ κάνομε τοὺς μαθητὰς νὰ διαβάζουν στὴ ζωὴ τους. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ φέρνομε στὴν τάξη ὅμορφα λογοτεχνικὰ κομμάτια πεζῶ ἢ ποιήματα ἀνάλογα μὲ τὴ διανοητικότητά τους καὶ τὸν τρόπον ποὺ ζοῦν καὶ τοὺς τὰ διαβάζομε ὅσο μπορούμε πιὸ ὠραία. Δανείζομε πρόθυμα τὸ βιβλίο ποὺ τὰ ἔχει, ὅταν μᾶς τὸ ζητήσουν καὶ γυρεύομε ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες νὰ μᾶς ποῦν τί διάβασαν; τί τοὺς ἄρεσε; ἢ νὰ μᾶς διαβάσουν κι' ἐκεῖνοι κάτι ὠραῖο. Ἄλλοτε φέρνομε ἐφημερίδα στὴν τάξη, κάποτε ἀγγελίες ποὺ εἶναι τοιχοκολλημένες καὶ λένε κάτι χρήσιμο, τὴ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα τὴ Σύναψη μὲ τὸν ὠραιότατο ἀκάθιστο ὕμνο καὶ σιγὰ - σιγὰ συνηθίζομε τοὺς μαθητὰς νὰ συντροφεύωνται καὶ νὰ μορφώνωνται ἀπὸ τὸ βιβλίο.

Δώσαμε ὅσο μπορούσαμε σύντομα γενικὲς ὀδηγητικὲς γραμμές. Καμμιά ἀπὸ τὶς γραμμὲς αὐτὲς δὲν εἶναι ἀλύγιστη. Ἐκεῖνος ποὺ θὰ διδάξῃ ὄχι μόνο εἶναι ἐλεύθερος νὰ κάνῃ δικούς του συνδυασμοὺς ἀλλὰ καὶ πρέπει νὰ γυρέψῃ νὰ βρῇ καὶ δικούς του δρόμους, φτάνει νὰ κινῆται πάντα μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ψυχολογικῆ σωστοῦ, ὅπως προσπαθῆσαμε νὰ τοῦ τὸ γνωρίσωμε. Οἱ δρόμοι ποὺ ὀδηγοῦν στὴ μάθηση μποροῦν νὰ εἶναι πολλοί. φτάνει νὰ εἶναι κάθε φορὰ οἱ κατάλληλοι γιὰ τὴν περίστασι.

ΠΡΩΤΕΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ

Από τα πρώτα κίβλας μαθήματα θα κάνωμε νά προσέξουν οί μαθηταί πώς βάζωμε κάποιο σημαδάκι ἐκεί πού χτυποῦμε τή φωνή μας καί κάποιο στίς λέξεις πού ἀρχίζου ἀπό φωνήεν. Θά τοὺς κάνωμε νά προσέξουν ἀκόμη πώς ἔχωμε πολλὰ η ι υ καί δυό ο... Γιὰ ὅλα αὐτὰ θα τοὺς ποῦμε δυό λόγια, πώς εἶναι πράγματα πού μᾶς ἔμειναν ἀπὸ τοὺς προγόνους μας καί πρέπει νά τὰ κρατήσωμε, γιατί ἡ γλῶσσα κάθε λαοῦ εἶναι ζωντανό κομμάτι ἀπὸ τὴν ὑπαρξή του.

Φυσικὰ θα ἔχουν προσέξει εὐκόλα καί πώς οί φθόγγοι χωρίζονται σὲ φωνήεντα καί σὲ σύμφωνα καί πώς μὲ τὸ συνδυασμὸ τῶν δύο γίνονται συλλαβές.

Αὐτὰ φτάνουν σὰν πρῶτο ὕλικὸ γραμματικῆς.

ΠΩΣ ΔΙΔΑΣΚΟΥΜΕ ΤΟ ΓΡΑΨΙΜΟ

Τὸ γράψιμο θα προσπαθήσωμε νά τὸ ἀρχίσωμε σχεδὸν σύγχρονα μὲ τὸ διάβασμα. Θά βροῦμε πιά πολλές δυσκολίες ἴσως γι' αὐτό, γιατί ἐκτὸς ἀπὸ τίς πνευματικὲς ἐνέργειες πού χρειάζονται στὴν ἀνάγνωση, τὸ γράψιμο θέλει καί μιὰ τεχνικὴ ἱκανότητα, πού ἴσως κάποιοι μεγάλοι νά μὴν τὴν ἔχουν, ἄλλοι ἐξάπαντως θα τὴν ἔχουν, μπορεῖ καί σὲ μεγάλο βαθμὸ. Ἐμεῖς θα βοηθοῦμε ὅλους προτρέποντας τοὺς πιά ἀδέξιους νά μιμοῦνται τοὺς ἱκανούς. Ὁ Πλάτων σὲ κάποιο διάλογο μᾶς λέει, πώς οί παλαιοὶ γραμματοδιδάσκαλοι ἔγραφαν λαφριάλαφριά τὰ γράμματα στίς πλάκες καί ἔβαζαν τοὺς μαθητὰς τοὺς νά γράφουν ἐπάνω στὰ ἴχνη, πού τοὺς εἶχαν χαραγμένα. Καί σήμερα θα τὸ κάνωμε αὐτό, χαράζοντας μὲ κάτι μυτερό

τὸ σχῆμα τῆς λέξης ἐπάνω σὲ στρατσόχαρτο. Ἔτσι θὰ εὐκο-
λύνομε κι' ἐμεῖς τὰ πρῶτα βήματα τῶν μαθητῶν μας.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιμένωμε νὰ ἀσκηθοῦν οἱ μαθηταὶ στὴ
γραφή ἐκεῖ ἐμπρὸς μας, ὅσο γίνεται πιὸ πολὺ, καὶ νὰ ἀπαι-
τοῦμε νὰ γράφουν ὅτι τοὺς βάζομε γιὰ τὸ σπῆτι, γιατί ἂν
δὲν μάθουν νὰ γράφουν εὐκόλα, ὅταν φύγουν ἀπὸ κοντὰ μας
ἀργότερο θὰ τὸ ξεχάσουν τὸ γράψιμο.

Θὰ ἀρχίσωμε νὰ γράφωμε, ὅταν θὰ ἔχωμε μάθει νὰ ξεχω-
ρίζωμε μερικὰ γράμματα. Θὰ ἔχη ἐνδιαφέρον γιὰ τοὺς μαθη-
τὰς καὶ θὰ τοὺς εἶναι ἄμεσα χρήσιμο νὰ ἀρχίσωμε ἀπὸ τὰ ὀ-
νόματά τους.

Ἡ σειρά τῆς δουλειᾶς θὰ εἶναι τού-
τη: Θὰ γράψωμε στὸν πίνακα τὸ βαφτιστικὸ ὄνομα ἐνὸς
μαθητοῦ, τὸ πιὸ μικρὸ καὶ τὸ πιὸ εὐκόλο. Τὸ γράφωμε σι-
γὰ - σιγὰ μὲ χοντρὰ γράμματα. Οἱ μαθηταὶ παρακολουθοῦν τὶς
κινήσεις μας. Τὶς ξανακάνωμε ἐμεῖς καὶ συμβουλεύομε τοὺς
μαθητὰς νὰ κάμουν ἀνάλογες μὲ τὸ δάκτυλό τους στὸν ἀέρα.
Ἔστερο δοκιμάζομε ἕνας - ἕνας νὰ μᾶς τὸ γράψῃ στὸν πίνακα.

Στὸ ἄλλο μάθημα φέρνομε αὐλακωμένο ἐπάνω σὲ στρατσό-
χαρτο τὸ ὄνομα τοῦ κάθε μαθητοῦ, μὲ μεγάλα γράμματα καὶ
καθαρὰ καὶ τὸ δίνωμε νὰ ἀσκηθοῦν γράφοντας ἐπάνω στὸ αὐ-
λάκι μὲ τὸ μολύβι.

Ἔστερο γράφουν σὲ ἀπλὸ χαρτί ἔχοντας ἐμπρὸς τους τὸ
πρότυπο, ὅταν πάρουν τὴν εὐκολία τὸ γράφουν στὸ χαρτί μὲ
τὸ πρότυπο· ἀργότερα γράφουν καὶ χωρὶς νὰ τὸ βλέπουν, ἀπὸ
μνήμης. Οἱ ἀσκήσεις πρέπει νὰ εἶναι πολλές, ὡς πού τὸ ὄνομα
νὰ γραφτῆ ὁμορφα. Τὰ δάχτυλα ἀσκοῦνται στὸ μεταξύ, ἄς εἴ-
ναι καὶ μὲ μιὰ λέξη. Πιὸ ἔστερο μὲ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ μά-
θουν τὸ ἐπίθετό τους, τὸ ὄνομα τοῦ χωριοῦ τους, τοῦ πατέρα,
τῆς μητέρας, τοῦ παιδιοῦ τους κ.λ.π. Ἡ ἀσκηση γίνεται μὲ
ὀλόκληρες λέξεις· τὸ ὅτι εἶναι γράμματα ξεχωριστὰ αὐτὰ πού
γράφουν, τὸ μαθαίνουν στὸ μάθημα τῆς ἀνάγνωσης.

Μετὰ τὰ ὀνόματα, ὅσο ἡ ἱκανότητα τῆς ἀνάγνωσης προχω-
ρεῖ, θὰ προχωρήσωμε καὶ στὸ γράψιμο, καὶ τὸ τετράδιο τῆς
ἀντιγραφῆς μας θὰ μᾶς χρησιμεύῃ σὰν ἀναγνωστικό, καθὼς θὰ
βάζωμε τοὺς μαθητὰς νὰ ἀντιγράψουν ἀπὸ τὸν πίνακα τὶς πα-
ροιμίες ἢ τὶς ἱστοριοῦλες ἢ τὶς ὁδηγίες τοῦ νοικοκυριοῦ ὅταν
εἶναι γυναῖκες, πού τοὺς γράψωμε γιὰ ἀνάγνωση. Κάτι πού θὰ
ἀρέσῃ ἴσως νὰ ἔχουν γραμμένο θὰ εἶναι ὁμορφα ποιήματα —

ὁ ρυθμὸς καὶ ἡ ὁμοιοκαταληξία ἀρέσουν στὸ λαὸ — συλλογὲς ποιημάτων, λοιπόν, σὲ ἕνα τετράδιο ἢ καὶ προσπάθεια γιὰ νὰ κόμουν δικὰ τοὺς ποιηματόκια θὰ δώση ἀφορμὴ γιὰ γραφὴ. Πρέπει νὰ προσπαθῆσωμε νὰ σχηματίσουν ὅλοι, τοὐλάχιστο καθαρὸ γραφικὸ χαρακτήρα μὲ στρογγυλὴ ὀρθὴ γραφὴ. Ἄς γράφουν στὴν ἀρχὴ μὲ μολύβι ἀρκετὸν καιρὸ, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ σβήνουν καθαρὰ καὶ νὰ μὴ κάνουν μουτζούρες καὶ ἀπογοητευθοῦν. Νὰ μὴ νομίζωμε ὅμως ὅτι εὐκολώτερα μαθαίνεται καὶ γράφεται τὸ ἀπλὸ γράμμα ἀπὸ τὸ πολὺπλοκο. τὸ δ νὰ ποῦμε ἀπὸ τὸ ξ. Οἱ πιὸ ἐντυπωσιακὲς μορφὲς τυπώνονται πιὸ εὐκόλα στὸ μυαλό. Οὔτε νὰ τοὺς διαλύσωμε τὸ γράμμα στὰ δὴθεν συνθετικὰ του μέρη π.χ. τὸ ρ σὲ ο μὲ οὐρὰ κ.λ.π. Θὰ τὸ μαθαίνουν ὅλο μαζί τὸ γράμμα καὶ χωρὶς προσπάθεια ἀνάλυσης. Ὅταν πάρουν τὸ δεύτερο μέρος ὅπως εἶπαμε τοῦ ἀλφάβηταρίου γιὰ ἀνάγνωση, θὰ κόμουν τακτικὴ ἀντιγραφή.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Καλὰ θὰ εἶναι νὰ προσπαθῆσωμε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ, ὅταν ἀντιγράφουν οἱ μαθηταὶ μας κάτι, νὰ προσέχουν τὴν ὀρθογραφίαν του. Τί εἶδος ι θὰ βάλουν, ποιό ο, κ.λ.π., ἀκόμα ποιὲς λέξεις γράφωμε μὲ κεφαλαίο. Πότε βάζωμε τελεία καὶ πότε κόμμα. Ἡ γλώσσα μας ἔχει δύσκολη ὀρθογραφία, δὲν μποροῦμε νὰ ἐλπίσωμε πὼς θὰ μάθουν ἀμέσως οἱ μαθηταὶ μας νὰ γράφουν ὀρθογραφικὰ, αὐτὸ δὲ θὼ πῆ ὅμως ὅτι δὲ θὰ τοὺς ἀσκήσωμε νὰ προσέχουν ὅταν ἀντιγράφουν.

Καθὼς θὰ προσέχουν πὼς γράφεται τὸ κάθε τι θὰ τοὺς δεῖξωμε πὼς οἱ λέξεις πού σημαίνουν ἐνέργεια καὶ τελειώνουν σὲ ω, γράφονται πάντα μὲ ω... πὼς ὄμα εἶμαστε ἐμεῖς ἢ εἴσεις πού κάνετε τὴν ἐνέργεια, ἢ λέξη τελειώνει σὲ ε... π.χ. λάβαμε τὸ γράμμα πού μᾶς στείλατε. Πὼς τὰ θηλυκὰ ὀνόματα σὲ η τελειώνουν σὲ η, ἢ Ἐλένη ἢ βροχή. Τὰ οὐδέτερα σὲ ι, τὸ τυρί, τὸ ψωμί. Τὰ ἀρσενικά, ὅταν εἶναι πολλοὶ αὐτοὶ πού λέμε, σὲ οι, π.χ. οἱ ἄνθρωποι, καὶ οἱ καταλήξεις σὲ —ες μὲ ε. Θὰ τοὺς μάθωμε νὰ γράφουν σωστὰ τὰ ἄρθρα καὶ πρὸ πάντων νὰ μὴ τοὺς πιάνη μανία νὰ χρησιμοποιοῦν πολλὰ οι, ει, αι, κ.λ.π. Ὅτι δὲν ξέρουν πὼς γράφεται, νὰ τὸ γράφουν μὲ τὸν ἀπλούστερο τρόπο πού μποροῦν νὰ μὴ ἀποφεύγουν νὰ γράφουν ἀπὸ φόβο νὰ μὴ ἀνορθογραφήσουν, νὰ προσέχουν ὅμως νὰ γράφουν σω-

στά, αυτά που ξέρουν. Νὰ τοὺς βοηθήσωμε νὰ γράφουν σωστά τὰ συμφωνικὰ συμπλέγματα μπ, τσ, τζ, κ.λ.π., νὰ βάζουν τόνο ἐκεῖ ὅπου χτυποῦν τὴ φωνή τους σὲ κάθε λέξη. Νὰ γράφουν κάθε λέξη χωριστὰ καὶ νὰ βάζουν τελεία ὅταν τελειώγουν αὐτὸ πὺ θέλουν νὰ πούν.

Αὐτὰ εἶναι ἄρκετὰ στὴ βασικὴ μόρφωσὴ τους.

ΕΚΘΕΣΗ

“Ὅλες τὶς γνώσεις πὺ εἶπαμε πιὸ πάνω, θὰ τὶς χρησιμοποιοῦν ὅταν, ἀφοῦ μάθουν νὰ γράφουν, τοὺς ζητήσωμε νὰ μᾶς κόμουν πολὺ μικρὲς ἐκθέσεις: ἓνα περιστατικὸ πὺ τοὺς ἔτυχε, ἓνα τοπίο κ.λ.π. Εἶναι μιὰ μορφωτικὴ κατάρκτηση νὰ μάθουν οἱ μαθηταὶ μας νὰ διατυπώνουν ἀπλά, καθαρὰ καὶ φυσικὰ αὐτὰ πὺ σκέπτονται. Ἐμεῖς θὰ τοὺς ἀσκῶσωμε περισσότερο ἀπὸ ὅλα νὰ γράφουν ἐπιστολές. Θὰ τοὺς μάθωμε τὸ τυπικὸ: πὺς μπαίνει ἡ ἡμερομηνία πρῶτα, ὕστερα ἡ προσφώνηση κ.λ.π. καὶ πὺς γράφεται ὁ φάκελλος. Ὅσο γιὰ τὸ περιεχόμενον πρέπει νὰ τοὺς πείσωμε νὰ γράφουν ὅπως σκέπτονται, εἰλικρινὰ, χωρὶς νὰ προσπαθοῦν νὰ προσποιηθοῦν τοὺς σοφοὺς.

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ

“Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀριθμητικὴν, ἐξάπαντος ἡ καθημερινὴ κοινωνικὴ ζωὴ ἔχει ἀναγκάσει τοὺς μαθητὰς μας νὰ γίνουν ἱκανοὶ νὰ ἐκτελοῦν ποικίλες δοσοληψίες.

Βασικὴ λοιπὸν προϋπόθεση πρέπει νὰ θεωροῦμε, ὅτι ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν μας θὰ εἶναι ἄρκετὰ ἱκανὸς στὴν ἀριθμητικὴ ἐνῶ ἄλλοι θὰ ἔχουν στὸν τομέα αὐτὸν λιγώτερες ἱκανότητες. Ὅλοι ὅμως οἱ σπουδασταὶ μας ὅσοδήποτε κι’ ἂν λύνουν μὲ εὐχέρεια καὶ μὲ εὐχαρίστηση προφορικὰ ἀριθμητικὰ προβλήματα, παρουσιάζονται ἀνίκανοι νὰ λύσουν γραπτὰ προβλήματα καὶ τοῦτο, γιὰτὶ δὲν ἔχουν τὴν ἱκανότητὰ νὰ διαβάζουν καὶ νὰ γράφουν τοὺς ἀριθμοὺς καὶ γενικὰ νὰ κατανοοῦν γραπτὰ τὶς ποικίλες ἀριθμητικὲς πράξεις καὶ τοὺς ἀριθμητικοὺς συνδυασμοὺς.

Ὁ δάσκαλος πάντως στήν ἀρχή εἶναι ἀπαραίτητο νά καταβάλῃ κάποια εἰδική προσπάθεια γιά νά διαπιστώσῃ ἀπό ποιά ἀφεταιρία πρέπει νά ξεκινήσῃ γιά τήν ἀριθμητική διδασκαλία. Ἄς ἔχῃ πάντοτε ὑπ' ὄψη του, ὅτι ἡ εἰσαγωγή στή διδασκαλία τῆς ἀριθμητικῆς γιά νά φέρῃ κάποιο καλὸ ἀποτέλεσμα πρέπει νά στηριχθῇ στήν ἀριθμητικὴ ἐμπειρία τοῦ μαθητοῦ καὶ σὲ κάποιες ἐξοικειωμένες μὲ τὸ λαὸ ἀριθμητικὲς ἐπιδιώξεις, ὅπως εἶναι: ἀλλαγὲς χρημάτων, μέτρημα, ὑπολογισμὸς τοῦ χρόνου κ.λ.π.

Τὶς ἀτομικὲς διαφορὲς, ποὺ ὑπάρχουν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα αὐτό, ἀνάμεσα στοὺς μαθητὰς μας θὰ τὶς λαμβάνουμε πάντα ὑπ' ὄψη μας.

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΥΛΗ ΠΟΥ ΘΑ ΔΙΔΑΞΟΥΜΕ

Τὸ ξεκίνημά μας, εἶπαμε, θὰ γίνεταί ἀπὸ τὴν ἐμπειρία. Γιὰ τοῦτο ὅταν πρόκειται νά διδάξουμε ὁμαδικά, θὰ φροντίζουμε στήν ἀρχή νά ξεκαθαρίζουμε μερικὲς ἐμπειρίες τῆς ἀριθμητικῆς, ποὺ εἶναι κοινὲς σὲ ὅλους τοὺς μαθητὰς μας. Ἄς ἔχουμε ἀκόμα ὑπ' ὄψη μας, ὅτι στὰ ἀριθμητικὰ προβλήματα τότε δίνεται κάποιο νόημα καὶ σημασία, ὅταν αὐτὰ ἐπιδιέχονται ἄμεση ἐφαρμογὴ καὶ χρησιμότητα στήν καθημερινὴ ζωὴ. Τέτοιες περιπτώσεις ἀναγκῶν τῆς ζωῆς ὑπάρχουν ἀφθονες.

Πρωταρχικὸς σκοπὸς μας θὰ εἶναι νά γίνουν οἱ μαθηταὶ μας ἱκανοὶ νά κατανοοῦν τοὺς γραμμένους ἀριθμοὺς ἢ νά παριστάνουν μὲ γραπτὸ τρόπο ὅσα ξαίρουν προφορικὰ. Ἀρχίζουμε δηλ. ἀπὸ τὴ διδασκαλία τῆς γραφῆς καὶ τῆς ἀνάγνωστος τῶν ἀριθμῶν. Ὅσο κι' ἂν φαίνεται εὐκόλο τὸ πρᾶγμα παρουσιάζει ἀρκετὴ δυσκολία. Πρακτικὰ γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀρχίζουμε μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο.

Παρουσιάζουμε δύο χαρτονομίσματα: ἓνα τῶν 500 καὶ ἄλλο τῶν 50 δραχμῶν καὶ ζητᾶμε ἀπὸ τοὺς μαθητὰς νά μᾶς γράψουν συνολικὰ τὴν ἀξία των, δηλαδὴ τὸν ἀριθμὸ 550. Τὸ ἴδιο γίνεταί καὶ μὲ ἄλλα χαρτονομίσματα τῶν 1.000, τῶν 5.000, τῶν 10.000 κ.λ.π. ὥστε νά γίνουν ἱκανοὶ νά παριστάνουν γραπτὰ ὅλους τοὺς ἀριθμοὺς, ἰδιαίτερα δὲ τὰ δύσκολά τους σχήματα 108, 503, 1005, 1050, 1100, 1150, 5050, 10100, 20500, 20150 κ.ο.κ. Ὅλα αὐτὰ θὰ γίνουν εὐκόλο κατανοητὰ, ἂν οἱ

μαθηταί μας εισαχθούν με πρακτικό τρόπο και με έποπτικά μέσα στη διδασκαλία των μονοψηφίων αριθμών και έπειτα στο νόημα της δεκάδας, εκατοντάδας, χιλιάδας κ.ο.κ.

Πόσον καιρό πρέπει να διαθέσουμε για να γίνη καλά αντιληπτή ή εργασία αυτή δεν μπορούμε να το καθορίσουμε, γιατί αυτό θα έξαρτηθῆ από διαφόρους παράγοντες.

Μόλις πετύχουμε αυτό θα μπορούμε στη συστηματική διδασκαλία των τεσσάρων πράξεων των άκεραίων αριθμών. Πάντοτε θα παίρνουμε άφορμή για τα προβλήματά μας από αριθμητικά δεδομένα, που μάς παρουσιάζει ή ζωή και πάντα οι άσκήσεις μας θα άποβλέπουν στην έξυπνῆρηση και τη λύση αριθμ. προβλημάτων, που μάς παρουσιάζει ή ζωή. Τα άφηρημένα θα άποφεύγονται.

Καθώς ξαίρουμε, σημαντικό ρόλο στην καθημερινή ζωή παίζουν οι δεκαδικοί αριθμοί και μάλιστα ή καλή γνώση των σῆμερα, ύστερα άπ' την κυκλοφορία των κερμάτων και στην χώρα μας, είναι άπαραίτητη. Άπαραίτητη ή διδασκαλία λοιπόν και των τεσσάρων πράξεων των δεκαδικών. Η διδασκαλία των δεκαδικών μπορεί να γίνη ύστερα άπ' τη διδασκαλία των άκεραίων, μπορεί όμως και παράλληλα, δηλ. ύστερα από τη διδασκαλία της πρόσθεσης των άκεραίων, να διδαχθῆ ή πρόσθεση των δεκαδικών, και τα όμοια.

"Όσο όμως κι' άν διδαχθούν καλά οι άκεραίοι και οι δεκαδικοί αριθμοί, δεν θα μπορούσε να θεωρηθῆ μιá αριθμητική διδασκαλία ίκανοποιητική, για το σκοπό που επιδιώκουμε, άν δεν διδάξουμε και μερικά άπλά στοιχεία για τη σημασία και τη γραφική παράσταση μερικῶν άπ' τις κυριώτερες κλασματικές έννοιες, που χρησιμοποιούνται στην καθημερινή μας ζωή: π.χ. 1)4, 1)2, 3)4, 1)5, κ.λ.π. και μάλιστα σε σχέση με τη σημασία που έχουν αυτές οι έννοιες πρὸς τη μέτρηση βάρους, ύψους και διαφόρων άλλων ποσῶν π.χ. 1)2 δκά = 200 δράμια, 1)4 = ένατο δράμια, 1)2 τῆς ώρας = 30 λεπτά, 1)4 τῆς ώρας = 15 λεπτά, 4)8 του πήχεως = μισὸς πήχυς, 1)2 μέτρο = 50 πόντοι κ.ο.κ.

Σε συσχέτισμό με τα παραπάνω πρέπει να επιδιώκουμε να θρούμε κάποιες εύκαιρίες, ώστε με τη διδασκαλία μας οι μαθηταί μας, να πάρουν κάποια ιδέα και από μερικές γεωμετρικές έννοιες. Παραδείγματος χάριν τετράγωνο, τρίγωνο, πα-

ρόλληλο, κάθετος, τετραγωνικό μέτρο, στρέμμα, χιλιόμετρο κ. λ.π. Όλα αυτά με την πιο άπλη των μορφών, βέβαια.

Ωστε αν θελήσουμε να ανακεφαλαιώσουμε όσα είπαμε εδώ ως προς την αριθμητική ύλη, που θα μεταχειρισθούμε για τη διδασκαλία, τονίζουμε, ότι θα προσπαθήσουμε να διδαχθούν καλά μόνο οι άκεραίοι και δεκαδικοί άριθμοί, ύποτυπωδώς δε και με την πιο άπλη μορφή τους μερικές έννοιες, κλάσματικών άριθμών, ως και άπλούστατα στοιχεία άπ' τη γεωμετρία. Όλα ούτά, με άφετηρία την έμπειρία των σπουδαστριών μας και με προβλήματα παρμένα άπ' τη ζωή και εφαρμόζοντάς τα πάλι στη ζωή.

ΧΡΟΝΙΚΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Στό σχετικό κεφάλαιο για τὸ πρόγραμμα είπαμε, ότι για την διδασκαλία της Άριθμητικής πρέπει να διαθέσουμε τουλάχιστο 2 ώρες την έβδομάδα. Ωστε, αν τὰ μαθήματα του σχολείου μας περιλαμβάνουν 25 τουλάχιστον καθαρές έβδομάδες διδασκαλίας θα διαθέσουμε για τὴ διδασκαλία τῆς αριθμητικής ύλης, που αναφέρουμε, περίπου 50 διδακτικές ώρες.

Καλά θάνα να προκαθορίσουμε τις μικρότερες ύποδιαιρέσεις του χρόνου, που θα έχουμε στη διάθεσή μας, ανάλογα με τὰ παραπάνω για να μη πέσουμε έξω στους ύπολογισμούς μας. Διηλαδή:

1) Να διαθέσουμε στην άρχή 2—3 διδακτικές ώρες για προκαταρκτική εισαγωγή στο μάθημα τῆς αριθμητικής (λύση προβλημάτων με τρόπο έμπειρικό, προφορικά και διδασκαλία γραφής των άριθμών).

2) Για την καλή εκμάθηση των τεσσάρων πράξεων των άκεραίων είναι άρκετές, νομίζουμε 20 διδακτικές ώρες.

3) Για τους δεκαδικούς άριθμούς θα διαθέσουμε τις μισές διδακτικές ώρες άπ' τους άκεραίους, γιατί, όταν διδαχθούν καλά οι άκεραίοι, δέν παρουσιάζουν μεγάλη δυσκολία οι δεκαδικοί. Στην ανάγκη άς παραλειφθῆ ἡ διδασκαλία τῆς διαίρεσης με διαίρετῆ δεκαδικό, γιατί αὐτὴ ἡ διαίρεση δέν συναντάται στην καθημερινή ζωή.

4) Καλά θάνα να διατεθούν 5—10 διδακτικές ώρες για

επανάληψη τῶν ἀκεραίων καὶ τῶν δεκαδικῶν μὲ ποικίλα προβλήματα προφορικὰ καὶ γραπτὰ πάνω σὲ ἀνάμικτες πράξεις καὶ σύνθετες ὑπὸ μορφή πάντοτε, ποὺ παρουσιάζονται στὴν καθημερινή μας ζωὴ. Ἀποφυγὴ ἀφηρημένων.

5) Οἱ ὑπόλοιπες διδακτικὲς ὥρες νὰ διατεθοῦν γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ τῶν μαθητῶν μας στὸ νόημα τῶν κλασματικῶν, τῶν συμμιγῶν ἀριθμῶν καὶ στὴ λύση ἀπλουστάτων προβλημάτων τῆς ζωῆς πάνω στους ἀριθμούς αὐτούς, ὡς καὶ εἰσαγωγὴ σὲ μερικὲς ἀπλὲς γεωμετρικὲς ἔννοιες.

ΑΛΛΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Θὰ ἔλεγε κανεὶς πὼς ἅμα μάθωμε στους μαθητές μας ὅσα εἴπαμε πρὶν πάνω πρέπει νὰ ἔχωμε τὴ χωρὰ πὼς ἐκπληρώσαμε τὸ μεγάλο σκοπὸ μας καὶ ἐξάπαντος θὰ τὸν ἔχωμε ἐκπληρώσει στὸ πρὶν δύσκολό του μέρος.

Ἐπειδὴ ὅμως οἱ μαθηταὶ μας γιὰ νὰ ζήσουν σὰν ἄνθρωποι, χρειάζονται καὶ κάποιες ἄλλες γνώσεις, θὰ προσπαθήσωμε, ὅταν βρῖσκωμε καιρὸ νὰ τοὺς τις δώσωμε κι' αὐτὲς ἀπλά, εὐχάριστα καὶ πρακτικὰ καὶ νομίζωμε πὼς στὶς ὁμιλίαις μας αὐτὲς μὲ τοὺς μαθητὰς μας θὰ τοὺς πλησιάσωμε πρὶν πολὺ σὰν φίλους, θὰ τοὺς γίνωμε εὐχάριστοι καὶ θὰ μᾶς ἀγαπήσουν, πράγμα, ἀπαραίτητο γιὰ νὰ προκόψῃ ὅλη μας ἡ συνεργασία.

Δίνομε μερικὸς ἀπὸ τοὺς κύκλους τῶν θεμάτων ποὺ θὰ προσπαθήσωμε νὰ γνωρίσωμε στους μαθητὰς μας, αὐτοὺς ποὺ νομίζωμε πρὶν σπουδαίους. Ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες μας θὰ δώσῃ ἐκεῖνα ποὺ αἰσθάνεται πὼς τὰ ξέρει καλύτερα καὶ τὰ ἀγαπᾷ ὁ ἴδιος καὶ θὰ ἔχῃ τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἐπεκταθῇ ὅπου καὶ ὅσο βλέπει, ὅτι ἀπαιτοῦν οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς καὶ οἱ ἀνάγκες τῶν μαθητῶν του.

1. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν ἐορτῶν, ὁμιλίαις ποὺ νὰ τοὺς ἀναπτύξῃ τὸ θρησκευτικὸ καὶ ἐθνικὸ τους φρόνημα.

2. Στοιχεῖα ὑγιεινῆς, διαιτολογίας, βρεφοκομίας καὶ περιποιήσεως ἀσθενῶν.

3. Στοιχεῖα ἀγωγῆς τοῦ πολίτου.

4. Στοιχεία οίκιακής οικονομίας ή ειδικές επαγγελματικές γνώσεις για γεωργούς, βιοτέχνες κ.λ.π.

Έλπίζομε πώς οι παρακάτω πίνακες μπορούν να βοηθήσουν στην έκλογή θεμάτων.

A. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

1. Άπλή έρμηνεία τών κυριωτέρων θρησκευτικών γιορτών.
2. Διδασκαλία τών σπουδαιοτέρων παραβολών του Σωτήρος.
3. Οι δέκα έντολές. Σύντομη διαπραγμάτευσή των.
4. 'Η «έπί του όρουσ όμιλία» του Χριστού.
5. 'Η Κυριακή προσευχή.
6. Το «Σύμβολον τής Πίστewς».

B. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

I. ΓΕΝΙΚΑ

A. 'Ο άνθρωπος, γυναίκα και άντρας 1) στην οίκογένεια, 2) την Κοινότητα, 3) τó σύνολο.

B Τά δικαιώματα κάθε ανθρώπου 1) στην οίκογένεια: τó παιδί, ή μητέρα, ó πατέρας, 2) στην Κοινότητα α) τί μπορούμε να ζητάμε άπ' αυτήν: περίθαλψη, πρόνοια, καθαριότητα, ύγιεινή, ψυχαγωγία, πολιτισμός κ.λ.π. 3) στο σύνολο: Ισότητα, δικαιοσύνη, έλευθερία, ασφάλεια.

Γ. Οι ύποχρεώσεις κάθε ανθρώπου: Σεβασμός: 1) στα δικαιώματα του άλλου, 2) στο σύνολο, 3) στον νόμο.

II. ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ

A. 'Η Πατρίδμας: 1) Έδαφικός προσδιορισμός, πληθυσμός, θρησκεία, γλώσσα, Έθνικά σύμβολα. 2) 'Ο Βασιληάς, ή Κυβέρνηση, οι Υπουργοί, οι Νομάρχαι, ή Βουλη, τά δικαστήρια. 3) 'Ο στρατός, τά σώματα ασφαλείας.

Β. Τὸ χωριό μας : 1) Ἐδαφικὸς προσδιορισμὸς, πληθυσμὸς, εἰδικὰ γνωρίσματα. 2) Ὁ Δήμαρχος καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος, τὰ κοινοτικά συμβούλια, ὁ παπάς. 3) Ὁ δικαστής, ὁ ἀστυνόμος, ὁ δάσκαλος, ὁ Ἐφορος, ὁ τελώνης, ὁ ἀγρονόμος, ὁ γεωπόνος κ.λ.π.

III. Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΝΑ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

1. Ψῆφος, Δικαίωμα καὶ ὑποχρέωση.
2. Δημοτικὲς ἐκλογές, τοπικὰ κριτήρια ἐκλογῆς.
3. Βουλευτικὲς ἐκλογές: Πολιτικὰ κριτήρια. Σημασία γνώσεως πολιτικῶν προγραμμάτων.

Γ. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΥΓΙΕΙΝΗΣ, ΔΙΑΙΤΟΛΟΓΙΑΣ,

ΒΡΕΦΟΚΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΟΚΟΜΙΑΣ

1. Ἡ σημασία τῆς ὑγείας γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Καλὲς καὶ κακὲς ὑγιεινὲς συνήθειες.
2. Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ σῶμα του. Παρομοίωση τοῦ ἀνθρώπινου σώματος μὲ μηχανή, ποὺ λειτουργεῖ.
3. Ἡ διατροφή τοῦ ἀνθρώπου. Μέρη τοῦ ἀνθρώπινου σώματος, ποὺ χρησιμεύουν ὡς ἐργαστήρια τροφῆς (στόμα, στομάχι, ἔντερα, σπλῆν, κ.λ.π.).
4. Ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ ὕπνος. Ὑγιεινὲς συνήθειες γιὰ τὸν ὕπνο.
5. Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ ἐργασία. Ἡ κόπωση, ἡ ὑπερκόπωση, ἡ ἀνάπαυση.
6. Τὸ νερὸ καὶ ἡ σημασία του γιὰ τὴ ζωὴ. Τὸ πόσιμο νερὸ καὶ τὸ μὴ πόσιμο. Ὑγιεινὲς συνήθειες ὅταν πίνουμε.
7. Ἡ σημασία τῆς καθαριότητος τοῦ σώματος, τὸ λουτρὸ. Τὸ θαλασσινὸ νερὸ, τὰ ἱαματικὰ λουτρά.
8. Τὰ μικρόβια. Πῶς μεταδίδονται αὐτὰ μὲ τὴν ἀναπνοή, μὲ τὸ νερὸ καὶ μὲ τὴν τροφή.
9. Ὁ καθαρὸς ἀέρας. Ὁ ἀερισμὸς τῆς κατοικίας. Παραμονὴ στὸ δάσος.
10. Ὁ ἥλιος καὶ ἡ εὐεργετικὴ του ἐπίδραση.
11. Τὰ εἶδη τῆς τροφῆς καὶ τῶν ποτῶν. (Λιπαρὲς οὐσίες,

ύδατόνθρακες, άμιλον κ.λ.π.). Ἡ σημασία κάθε εἶδους τροφῆς π.χ. κρέατος, αὐγῶν, γάλατος, ὀσπρίων κ.λ.π.

12. Ἡ θρεπτικὴ ἀξία καὶ ἡ σημασία τῶν φρούτων καὶ τῶν λαχανικῶν ποὺ καλλιεργοῦνται, καθὼς καὶ τῶν ἀγρίων χόρτων.

13. Τὰ οἰνοπνευματώδη ποτά. Συνέπειες τοῦ ἀλκοολισμοῦ.

14. Ἡ κατοικία τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ ὑγρά, τὰ ἀνήλια δωμάτια.

15. Ἡ ἐνδυμασία τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ καθαρὰ φορέματα. Τὰ στενὰ παπούτσια καὶ τὰ στενὰ φορέματα.

16. Οἱ κολλητικὲς ἀρρώστειες. Πῶς προφυλάσσεται ὁ ἄνθρωπος ἀπ' αὐτές.

17. Ἡ σημασία τοῦ γιατροῦ. Πρακτικὰ φάρμακα καὶ συνέπειές των.

18. Κοινὰ δυστυχήματα (μικροτραύματα, ἐγκαύματα, κατάγματα, αἱμορραγία), Πρώτες βοήθειες.

19. Τὸ σπιτικό φαρμακεῖο μὲ τὰ ἀπαραίτητα φάρμακα (βαμβάκι, γάζα, οἰνόπνευμα, ἰώδιο κ.λ.π.).

20. Προληπτικὰ μέτρα, ἀπαραίτητα πρὶν ἀκόμη γεννηθῆ τὸ βρέφος.

21. Ἡ περιποίησή του ὕστερα ἀπ' τὴ γέννηση.

22. Ἡ κανονικὴ διατροφή καὶ περιποίησή του. Ἡ παρακλούθηση τοῦ βάρους του, ἡ προσφυγὴ στὴ συμβουλὴ τοῦ εἰδικοῦ γιατροῦ.

23. Ἡ σημασία τῆς παιδικῆς ἡλικίας μὲ τὸν πιὸ ἀπλοῦστατο τρόπο, γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου.

24. Ἡ ψυχικὴ ὑγεία καὶ ἡ χαρὰ στὸ παιδί.

Δ. ΛΤΟΙΧΕΙΑ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

1. Τὰ ἔδαφος καὶ ἡ σημασία τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς. (Ἡ γῆ τροφὸς τῶν πάντων).

2. Ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ φυτικὸς κόσμος. Οἱ καλλιέργειες.

3. Ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ ζωϊκὸς κόσμος. Τὰ οἰκιακὰ ζῶα, ἡ κτηνοτροφία.

4. Στοιχεία ζωοκομίας και ζωοτεχνικής. Έκμετάλλευση τῶν ἀπορριμμάτων τῆς κουζίνας.
5. Ἀπλές γνώσεις δειδροκομικῆς. Καλὴ χρῆση τῶν φρούτων. Παρασκευὴ γλυκυσμάτων κ.λ.π.
6. Ἡ ἀνθοκομία. Ἡ σημασία τῆς γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ σπίτι. Τὸ ροδέλαιο.
7. Ἡ γῆ καὶ τὰ λιπάσματα. Φυσικὰ καὶ χημικὰ λιπάσματα.
8. Ἡ ὀρνιθοκομία τοῦ σπιτιοῦ.
9. Ἡ μελισσοκομία γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ σπίτι.
10. Ἡ σηροτροφία σὰν προσοδοφόρα ἀπασχόληση τῆς γυναίκας.
11. Ἡ κονικλοτροφία καὶ ἡ σημασία τῆς γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ οἰκογένεια.

Π α ρ α τ ῆ ρ ῆ σ η : Εἶναι ἀπαραίτητο, ἀνάλογα μὲ τὶς συνθήκες, ποὺ θὰ λειτουργήσῃ κάθε σχολεῖο, ὅταν ἔχη κοπέλλες, νὰ διδαχθοῦν καὶ χειροτεχνικὲς ἐργασίες, ποὺ ταιριάζουν στὴ φύση τῆς γυναίκας, ὅπως π.χ. κέντημα, ὑφαντικὴ, ράψιμο, ἀπλὸ πλέξιμο, καθὼς καὶ μερικὰ στοιχεῖα οἰκιακῆς βιοτεχνίας κατὰ τοὺς χειμερινοὺς ἰδιαίτερα μῆνες σὲ ὀρεινὲς περιοχές.

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ
ΣΤΗΝ ΠΡΟΚΑΤΑΒΛΗΤΗ ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ

ΩΡΕΣ	ΔΕΥΤΕΡΑ	ΤΡΙΤΗ	ΤΕΤΑΡΤΗ	ΠΕΜΠΤΗ	ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
Πρώτη ώρα	Γλωσσική διδασκαλία	Γλωσσική διδασκαλία	Γλωσσική διδασκαλία	Γλωσσική διδασκαλία	Γλωσσική διδασκαλία

ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ 5 — 10 ΛΕΠΤΩΝ

Δεύτερη ώρα	Αριθμητική	Υγιεινή, διαίτα, βρεφοκομία & παιδοκομία	Αριθμητική	Εθνική Πολιτική Αγωγή	Θρησκευτική διδασκαλία ή Στοιχεία γεωπονίας και οικιακής οικονομίας
-------------	------------	--	------------	-----------------------	---

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

1. Η διάρκεια κάθε διδακτικής ώρας θα καθορισθῆ ἀπ' τὸ δάσκαλο, ἀνάλογα μὲ τὶς συνθήκες, κάτω ἀπ' τὶς ὁποῖες θὰ λειτουργήσῃ τὸ σχολεῖο του.

2. Ὄταν ὑπάρχῃ δυνατότητα καὶ ἂν κριθῆ σκόπιμο μπορεῖ νὰ προστεθῆ καὶ ¼ τῆς ὥρας γιὰ διδασκαλία ἐρχομένου ἢ γιὰ ψυχαγωγία τῶν μαθητῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ Κ. 'Ο αναλφαβητισμός και η βασική εκπαίδευση. («Επιστημονικόν Βήμα Διδασκάλου»).
2. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ ΑΠ. 'Η καταπολέμησης του αναλφαβητισμού, (ἄρθρον) ἔφημ. «Ἔθνος».
3. ΖΗΣΗ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ. 'Η μάχη τοῦ αναλφαβητισμοῦ.
4. ΚΑΡΑΧΡΙΣΤΟΥ ΝΙΚ. 'Η διδακτικὴ τῶν ξενοφώνων σχολείων.
5. ΚΑΤΣΑΡΑ ΚΩΝ. 'Η νοικοκυρωσὴν τῆς γυναίκας.
6. ΛΑΖΑΡΙΔΗ ΚΩΝ. Καταπολέμηση τοῦ αναλφαβητισμοῦ, (ἄρθρον) ἔφημ. «Ἑπειρωτικὸς Ἀγών».
7. ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ Ε. Προσχέδιον ὥρολογίου καὶ αναλυτικοῦ προγράμματος νυκτερινῶν σχολ. («Επιστημονικὸν Βήμα Διδασκάλου»).
8. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ Ε. Κατὰ τοῦ αναλφαβητισμοῦ.
9. » Σταυροφορία γιὰ γράμματα.
10. » Ἀγώνας κατὰ τοῦ αναλφαβητισμοῦ. (Μεξικὸ). Περιόδ. Παιδεία.

11.	CHAMBOULANT S.	Manuel de psychologie appliquée
12.	DEBESSE MAURICE	Comment étudier les adolescents
13.	ELLA WASHINGTON GRIFFIN	Lét's help the ten million
14.	» » »	Manual of instructions for work book in arithmetic
15.	» » »	Three instructional tools for teachers
16.	GRAY WILLIAM	Les méthodes d'enseignement de la lecture et de l'écriture
17.	OUNESCO Έκδόσεις	L' éducation des adultes
18.	» »	L' emploi des langues vernaculaires dans l' enseignement
19.	» »	L' analphabetisme dans pays divers
20.	» »	Le droit de l' éducation
21.	» »	Apprendre pour vivre
22.	» »	L' accès aux livres
23.	» »	L' éducation de base et éducation des adultes διάφορα τεύχη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σκοπὸς τοῦ βιβλίου Σελίς 7—9

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Γιὰ τὸν ἀναλφαθητισμὸ γενικὰ	»	11
Ὁ ἀναλφαθητισμὸς στὴ χώρα μας	»	12
Ἡ ἡλικία δὲν εἶναι ἐμπόδιο γιὰ τὴ μάθηση	»	12
Ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος τῆς διδασκαλίας τῶν μεγάλων μαθητῶν	»	13
Ἡ ψυχολογία τῶν ἐνηλίκων	»	14
Ὁ Δάσκαλος — Τὰ τμήματα	»	16

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Γιὰ τὸν τρόπο τῆς διδασκαλίας εἰδικὰ	»	19
Ἡ διδασκαλία μὲ ἀλφαθητάριο	»	19
Ἡ διδασκαλία χωρὶς ἀλφαθητάριο	»	21
Ἀνάλυση τῶν λέξεων στὰ στοιχεῖα τους	»	25
Τὸ βιβλίον	»	27
Ἐλεύθερη ἀτομικὴ ἀνάγνωση	»	28
Πρῶτες γραμματικὲς γνώσεις	»	29
Πῶς διδάσκουμε τὸ γράψιμο	»	29
Ὁρθογραφία καὶ γραμματικὴ	»	31
Ἐκθεση — Ἀριθμητικὴ	»	32
Ἀριθμητικὴ ὕλη ποὺ θὰ διδάξουμε	»	33
Χρονικὰ ὅρια τῆς ἀριθμητικῆς διδασκαλίας	»	35
Ἄλλα μαθήματα	»	36
Ὑπόδειγμα προγράμματος	»	41

